25ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6925 — 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1908 — ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

28 Octobre 1908 — 25me année — N. 6925

"ԱՐԵՒԵԼՔ„
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻՍ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80 Ղ.
» » վեցամսեայ	45 »
Դուրսի համար տարեկան	108 »
» » վեցամսեայ	60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան	35 Ֆր.
» » վեցամսեայ	20 »

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه غلطه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 PARAS

ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ
ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՏԻՊԱՐ ԺՈՂՈՎԸ

(ՍԵՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Տիպար ժողով մը. — այդ կրկնակ բառերով կարելի է որակել ուրբաթ օրուան Երեւան. ժողովին նիստը կայացաւ մէջ։

Մայր Դիւանի համար լաւ ընտրութիւններ եղան, և վիճառանութիւնները քաղցկին կնմանուին ու չնորհալի։

Դիւանը տարբերը եղան կաթողիկոսական պատգամաւորի հետեւելիք ծրագիրն ու նախորդ վարչութեան կրկին — Կրօնական ու Քաղաքական — ժողովներուն վերընտրութիւնը կամ ոչ։

Մեր նախորդ պատգամաւորը հրաժարած էր իբրեւ պատճառ մէջ բերելով իր վատառողջութիւնը։ Իրաւցնէ ալ այդպիսի առարկութիւն մը Դարանանի կողմէ, դինքը տեսնողներուն ու ճանչցողներուն համար, ո՛ և իցէ կասկած չի վերցներ, այնպէս որ ժողովը հարկ չտեսաւ, գոնէ իբրեւ ձեւականութիւն, ըսելու որ ինքը նախապէս չնորհակալութեամբ տուաւ իր ընդունելութեան հաստատութիւնը, ու ա՛նքան լաւ տրամադրուած կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ դեր մը ունենալու։ Անկեղծ էր իր պատճառաբանութիւնը, նո՛յնքան ալ ճիշդ է որ Կոկիսը, մանաւանդ այս եղանակին սկսեալ, չի հաճիր երձուալից ընդունելութիւններ ընել, իր սառ բազուկներուն մէջ ու իր պա՛ղ լանջքին վրայ, այնպիսի մարմիններու որոնք վախ են ու ամոյն երանգով մը կը գունաւորուին։

Ասկէ առաջ պատգամաւորի ընտրութեան մէջ նուիրագործելի տարուսկի սկզբունքը՝ մեծամասնութեան քուէարկութեամբը բռնաբարուած էր, ու այսպէս՝ «Ջան բալամ՝ ձայն Աստուծոյ» պատգամն ալ լուռ դեր մը չունեցաւ, վասն զի իր բոլոր ուժովը կրթնեցաւ խախտուն հիմի մը վրայ։ Պատգամաւորի նոր ընտրութիւնը — բաւականապէս մշակուած արդէն թերթերուն մէջ — ինքնին մէջտեղը կը բերէր «Ժողովրդային» սկզբունքի հարցը։ Մեծամասնութեան ասոնցմանը Վ. Մանուկեան կասնէր թէ այս անդամ ճամբան պիտի փոխէր հարցը, ու երբ պատրաստուեցաւ ոտիսն մը ընել ճարտարօրէն, ճիշդ նախորդ ուղղութեամբ, — քուէներու յաղթական անցք մը դիւրօրէն, — տեսաւ որ միտքերը նոր չափի մը կը հետեւին։ Վերջին ճիգով մը իրաւունք ունէր ըսելու թէ լուծուած հարց մը վերստին լուծելու համար եթէ տարբեր եղանակաւ քննութեան ենթարկուի, օրինական մեղանչում կ'ըլլայ տկներեւաբար. առնուազն երեքամեայ չըբջանէ մը ետքը ներելի էր այսպիսի գործուած մը ընել, մինչդեռ հազիւ ութը օր վրայ անցած էր։ — Ժողովը չատ տրամադիր չերեւցաւ լաւ ընդունելութիւն մը ընելու այդ օրինական պատճառաբանութեան. երեւոյթին նայելով, մեծամասնութիւնը ինքն ալ եկած էր սա հասկացողութեան թէ երեսփոխանական պատգամաւորը, իրմէն ուղարկուած պաշտօնեայ մը, պէտք է հարկաւորաբար Ժողովին յայտնի ընտրելին ներկայացնէր կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ. բաւական չէին միայն անորոշ բաղձանքներն ու իմաստութեանը հաւատ եղած բարեսիրական կոչումները։ Այդ սրբազրութիւնը տեսի ունեցաւ, ու ի պատուոյ Ժողովին։ Եթէ սխալ մը իսկ հանդուրեալ ատ, օրինական տարեւոյթ տուտական սերմամէ ուելի ճշմարտութիւն է, որուն վրայ անդրադարձաւ Ժողովը։

Եւ ալ ժամն էր որ Երեսփոխանութիւնը պրոչ կերպով հաստատէր թէ ո՛վ է իր կաթողիկոսական ընտրելին, ու ինչ հրահանգներ պիտի ունենար իրեւ ուղղորդ։ Մէկը կ'ըսէ թէ ամենքիս գիտցածն է ան։ Ուրիշ մը թէ Ապգին ընդհանուր բաղձացածը։ Ու այդպէս տարատամ խօսքեր, ծամծմու

, մինչեւ որ երեսփոխան մը, Միրզա Մարտիրոսեան, ինքնատիպ իր մտածումովը, իր արտայայտութիւնովը, իր շարժումովը, ուսքի վրայ՝ բարձրացաւ յայտարարեց թէ «Մեր ընտրելին է Նորին Բարձր Սրբազնութիւնը՝ Մատթէոս Իզմիրլեան, ու կանտիսան ալ Տեղապահ Սրբազանը»։ Որոտագին ծափեր ողջունեցան այդ անուններու։ Ինչպէս երեւի, Մրտարեան վախ մը ունէր և Թերեւս ունի ալ. տարեկա փարատելու համար կ'աւելցնէ. «Մեր պատգամաւորը քուէ չպիտի տայ Օրմանեանի. պէտք է գիտնայ որ եթէ ընտրուի, չպիտի մէնինք, չպիտի ճանչնանք»։ Այս վերջին յայտարարութիւնը աւելորդ է ըսուեցաւ, որովհետեւ ինքնին հասկնալի էր։ Փոյթ չէ, այդքանն ալ ներելի է Մրտարեանի, երբ Ժողովին մէջ ինչ եղածը յայտնեց, հոն չեղածն ալ կրնար յայտնել։ Որոշ է ատ։

Յայտնութիւն մըն ալ իմ կողմէս։ Պէտք է այժմէն հաստատի բլլալ որ Օրմանեանը, մեր կարծիքին պէս, դատապարտեալ մը չէ ռուսական մամուլին մէջ. իր համակրողներն ունի ան, ու ջերմ պաշտպաններ հակառակ մեր ամբոխային ցոյցերուն որոնք տեղի ունեցած են։ Անհատական կարծիքի փոխանակութիւններ ժողովի մը մէջ։ «Պատուիրակ Լեւոն Վարդեան յայտնեց որ ժողովը պէտք է զբաղի կաթողիկոսական թեկնածուների հարցով և մասնացոյց բնէ թէ ո՛վքեր են երկու սրժանաւոր ընտրելիները։ «Պատուիրակը, — ասաց ան, — պէտք է լլնի մի կրթուած, զարգացած, հնամեայ, քաջաքաղաքացի անձն. այժմ այն դարն է, որ անհրաժեշտ է ունենալ կաթողիկոս՝ եւրոպական կրթութեամբ. ես ամենայաբար թեկնածու համարում եմ Օրմանեան Սրբազանին»։

Հ. Առաքելեան.—Պէտք է դիտել տամ պատուիրակ Պ. Վարագեանին, որ ներկայ պայմաններում, մանաւանդ Կ. Պոլսի վերջին դէպքերից յետոյ, անյարմար է դնել Օրմանեանի թեկնածութիւնը. ես չե՛մ կարծում, որ Թրքաց պատգամաւորները նրա անունը տան. պէտք ջնջված համարել նրա անունը կանտիսանների ցանկից։

Թ. Խ. Բանադրեան.— Ես համաձայն չեմ նախադասի կարծի հետ. եթէ նա ամնայկում է խուժանական վերջին ցոյցերը Օրմանեանի դէմ, ես նրան կը վիճեցնեմ, որ Ցիսուսին ևս անարգեց, Թրքից, հայհոյեց Հրէից խուժանը. միթէ դա ապացոյց էր որ Ցիսուսը մեղաւոր էր։ Քաջութիւն ունենանք խոստովանելու, որ Օրմանեանի դէմ ցոյցը որոշ նպատակով եղաւ։

Հ. Առաքելեան.—Ես դատապարտել եմ հրապարակով և դատապարտում եմ խուժանի վարմունքը, որին զրգռեցին խուժանապետները, բայց պնդում եմ, որ Օրմանեանի թեկնածութեան մասին խօսելը աւելորդ է։—

Այդ դիտողութեանց մէջ զասերնիս սա է որ մեր խուժանական բոլոր ցոյցերը, բոլոր հայհոյութիւնները՝ վերջին փառը նկատուած չեն Օրմանեանի դէմ, ու ոն այսօր, ինչպէս կը ցուցնեն վերի տողերը, աւելի բարձրացած է չատերու կարծիքին վրայ։ Աչքերնիդ բացէք, Մարտիրոսեանը իրաւունք ունէր իր վերջին յայտարարութիւնը ընելու երեսփոխանութեան մէջ։

Արտաղութիւնը փակելով փութամ բացատրելու որ Ժողովին կողմէ պատգամաւոր նշանակուեցաւ Թոխաթեան Ալիքսան, որպեսզի համար իր քուէարկուները կ'ըսեն թէ պարկեշտ հայ մըն է, լաւ վաճառական։ Պիտի ըլլայ լաւ պատգամաւոր, ան է հարցը։ Կը յուսանք որ եթէ նշանաւոր հեղինակութիւն մը չհանդիսանայ, գոնէ արամադիր կ'ըլլայ օժանդակելի մեր կարող ուրիշ պատգամաւորներու գործակցութիւնին։ Ա՛հ ալ առաքինութիւն մըն է այսպիսի հանգամանքներու մէջ։

Ինչ որ անհերքելի է, սա է որ երեսփոխանութիւնը, այդ նիստին մէջ, իր այդ սրբագրութիւնովը լաւ սկզբունք մը արդեգրեց։ Ու ան, ինչպէս յառաջիկայ նոյնպես գալիք բոլոր ընտրութեանց մէջ իր կարեւորութիւնը պիտի ունենայ։ Տարբերյս չկայ որ արտասահմանի հայ պատգամաւորութիւնն ալ պիտի ազդուի՝ իր ուղղութիւնը գարձնելով դէպի մեր կողմը։

Կարգը եկած էր Վարչութեան կրկին ժողովներուն ընտրութեանը։ Հանդուսմարը, իր տեղեկագրին մէջ, վերընթերելի կը դատէր նախորդ վարչութեան Կրօն. Ժողովի արժանապատիւ անդամները, ոնչուչա սա տեսութեամբ որ եթէ օրինական տրամադրութիւն գործ դրուէր, ժողովը հարկաւորաբար ստիպուած կ'ըլլար օրինական համարել կատարուած նախկին ընտրութիւնները։— Ինչպէս կը տեսնուի, առարկութիւնը բաւական հանգիստ պիտի ըլլար։

Վարչութիւն մը, կ'առարկուի, ինչպատանական ձեւի տակ ալ ծնունդ առած ըլլայ, վարչութիւն մըն է. —օրինական կամ ապօրինի— գործ մը կատարած է. և քանի որ տակին հաշիւ մը ունի, ինքնին կասկածելի է մինչեւ հանրատուութեան ու մաքրագործութեան վերջին բոցէն։ Այդ կէտին վրայ է որ Զանբաղ դրան իր ամենին ազատ և ուժով փաստերը։ Իր խօսածը կարելի է հանառուտել տալէս։— Այդ կարգի մարմինները կը հանարուին gouvernement de fait՝ օրուան պարագաներու ծնունդ։ Ատանց կազմութեան ձեւը ո՛րքան ալ պատահական ըլլայ, իրենց որոշումներն ու կարգադրութիւնները ապօրինի չեն նկատուիր։ Այդպէս ալ մեր նախորդ վարչութիւնը կարեւոր պաշտպանու մէջ պաշտօնավարած է, որոշում տուած, կարգադրութիւն ըրած. չենք կրնար զսնենք մէկ խօսքով ջուրը նետել։ Ասկէ կը հետեւի թէ պայման է որ հրաժարելու մարմին մը ներկայացնէ իր հաշիւները, և ցորչափ այդ հանրատուութիւնը չէ՛ ըրած, կասկածի և տարատուութեան ներքեւ կը գտնուի։

Այդ դիտողութիւններով, որոնց խառնուեցան ուրիշ օրինական մեկին յայտնութիւններ ալ, Համազասարին մէջ սրբագրուեցաւ նախորդ վարչութեան «վերընտրելի» բլլալու մասը։ Մ'ոչ որ քաջուած գծին ներքեւ ունէինք լաւ հոգեւորականներ։ Իրո՛ւ թէ անդամակցած չբլլային նոխորդ վարչութեան։

Միասն ընտրութիւնները, ու, ինչպէս տեսէն ընտրութեանց մէջ, հանեցան փորձանքը նոր գրաղում մը պիտի բլլայ յաջորդ դիտաներու մէջ, ու առով կը ձգձգուի Պատրարքի ընտրութիւնը կամ վերատատաւութիւնը, ինչպէս կ'ըսուի։

Եղած սրբագրութիւններեն զոհ ենք։ Երանի՛ թէ սա ձգձգումները չբլլային։

ՀՐԱՆԴ

ԽՕՍՈՒՔԱՏՈՒԳ

Շատ ճամբորդել, չատ տեղ տեսնալ, ինչ մը բարեկամներ ունենալ հոս ու հոն, ու ասդին ու անդին պտիկ սիրուն բարեկամութիւններ, այս ամէնը ադաւոր բաներ բլլալ կը թուին... հեռուէն։

Եւ անչուչտ չատեր կան որ Աստուծմէ կը դժգոհին օրն ի բուն, կեանքերնուն մէջ երբեք Դարանդեղէն և կամ Պէպէքէն դուրս եկած չբլլալնուն։

Բայց եթէ գիտնային թէ ինչ երջանիկ, ինչ բաղդաւոր արարածներ են իրենք։

Եւ ինչպէ՛ս կ'ուզէք որ գիտնան, քանի որ մեր դարդս այն տարան ալ տարատն է որ երբեք զոհ չբլլար իր ունեցածէն և երբեք չգնահատեր յարգը իրեն բաժին ինկած բաղդին։

Ես որ կը խօսիմ ձեզի հետ հարիւրան մը գիրեամ որ երանի կուտամ ա՛նոնց՝ որ երբեք դուրս եկած չեն այս կամ այն տեղուդեն — բանձիս մէջ որ և է դիւանագիտական ակնարկութիւն չի կայ— և կը մնան հոն ուր որ են։

Ճամբորդութիւնը՝ չատ մը յարաբերութիւններ կ'ենթադրէ որոնց արդիւնքն են բարեկամները, ատոնք ալ բարեկամութիւնը կը ստեղծեն քեզի, որոնց հետ չատ անդամ ամէնէն պզտիկ յարաբերութիւնը անդամ չես ունեցած, աւա՛ղ։

Բարեկամները թանկագին բաներ են մանաւանդ մարդուս համար, պայմանաւ որ բոսպան ստեղծուած չբլլար։

Բայց այն օրէն որ թիպգրոչմը ստեղծուեցաւ, հարար անդամ աւելի ազէկ է չորս տեսակ հիւանդութիւն ունենալը քան կէս երկաստնեակ բարեկամ։

Զէրք դիտեր, դաղափար չունիք, ինչ տաժանելի բան է այսքարիս չորս կողմը բարեկամ ունենալը, երբ մանաւանդ ամէնուն ալ խօսք տուած ես նամակ գրելու։

Շոգենաւին վրայ կուգան, կառաքուտիրին երկայնքը, թաչկինակներ կ'երերցնեն, կը վաթթուին քեզի, և երկու հեծկլտանքի և չորս յանձնարարութեան միջեւ ամէնուն ալ վերջի խօսքը կ'ըլլայ.

—Զլա չպիտի մոռնա, չէ՝։

—Նամակդ անպակաս ընես։

—Ամէն չարաթ գրէ՛ ինծի։

—Զբլլայ որ առանց նամակի թողուս զիս։

—Երկու տող թող բլլայ, բայց միշտ գրէ ինծի. երդում հանէ՛...

—Երթալուդ պէս գրես, հա՝։

—Դանէ՛ carte-postale մը։

—Քու բարի լուրերուդ պիտի սպասեմ չարտնակ։

—Ծուլութիւն չընես, ամէն հինգշաբթի նամակ կը սպասեմ քենէ, գիտցած բլլաս։

—Առաջ պէտք է որ դուն գրես, որ ես ալ պատասխանեմ։

—Շաբաթը տող մը, խրրանեք, ինչ կ'բլլայ։

—Նամակ չի գրես նէ կը բարկանամ, գիտցած բլլաս։

—Աչքս ճամբան պիտի բլլայ, մեր բլլաս չի գրես նէ։

— u revoir: bon voyage! écris-nous souvent.

—Ափսո, նա մա՛ս զրաքսիլ։

Շոգենաւը խարիսիսը կը վերցնէ, վայրաշարժը իր թոքերուն բոլոր ուժովը կը սուլէ — en voiture կը պոռայ կայարանապետը, բայց որո՞ւ կ'ըսես, օձիքդ չեն ձգեր, երդումէ ընել կուտան քեզի, թաչկինակիդ ծայրը դրթիկով մը կ'աւելցնեն և երբ խօսիլ կարելի չբլլար այլ ևս, հեռուէն օգին մէջ, աչ ձեւքովնին գրելու քաղաքեանն ձեւեր կը գծեն վերջին հարցրմնին չուզարկած։

Եւ եթէ քիչ մը կենցաղագիտութիւն ունիս, և քիչ չատ կը սիրես բարեկամներդ, այլեւս պէտք է հրաժարես ամէն բանէ, ամէնէն սիրական սովորութիւններդ, հոգ չի ատիս առողջութեանդդ, չի խնայես գործերդ, ժամանակ չի գտնես ուտելու, խմելու և քիչ մըն ալ ուրիշ բանի, այլ միայն նստես գրես, պատասխանները գրես, թղթատարի փակցնես մինչեւ իրիկուն, և բոսպան երթաս Աստուծոյ օրը։

Կեանք չէ ասիկայ, դժոխք, տարտարոս և չարչարանք մը որուն վրայ հապիգաղափար կրնան ունենալ մեծ դրամագիտով ազդիկ առնողները։

Եւ բանի՞ թէ մազերէս աւելի բարեկամ ունիմ քիչ մը ամէն տեղ։

Եթէ հարկ բլլար խոստմնատուքանց չգանուիլ ամենուն հանդէպ, բանս փաստած էր, հաւատացէք։ Այն ատեն այլեւս պիտի դարձիմ մարդ բլլալէ, գրի մեքենայ մը բլլալու համար պարզապէս։

Եւ մ'ոչ պիտի բլլար ինձի, որովհետեւ կաչանս typeivriter բլլալ չէ։

Եւ որովհետեւ պէտքը, ստիպողականութիւնը տակէ համար կուտայ մարդուս, truc մը գտայ անգեկնները արժանապատուութիւնս և կացութիւնը փրկելու համար միանգամայն։

Պոլիս գալէս հինգ օր ետքը փոխանակ երկար բարակ նամակ գրելու բարեկամներուն մը զոր ճանչնալու համար գիշեր մը բանական եղած էր Բարիզի մէջ, զպտիկ տուփով մը ոչ քանի բասբա զրկեցի իրեն Թոքմաքլանէն։

Բանի մը վերջը քառ-բոսպալով մը կը հարցնէ ինծի.

—Pourquoi m'envoyez-vous, rien que des gateaux?

—Parce que chère Renée. les «petits gateaux entretiennent l'amitié. — կը պատասխանեմ իրեն։

Գ. ԱԼԳԻԱՐ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԻԼԹԱՊԱՐԳԻՆ, 27 Սեպտ.

Նոխորդ Թղթակցութենէս ի վեր՝ մէկ ու կէս ամիս կ'անցնի, կամ մօտաւորապէս երեք ամիս՝ Սահմանադրութիւնը հրաշակերտելէն ի վեր, բայց հոս դեռ ո՛չ մէկ քայլ դէպի բարեկարգութիւն, ո՛չ մէկ նշոյլ ազատութեան, ո՛չ մէկ նշան հայ և քիւրտ եղբայրութեան։

Կայսրութիւնը երթալով կը ծանրանայ. անօրէն բռնակալութեան բիրտ մատները օրէ օր աւելի կը սեղմուին մեր պարանոցին վրայ ու կը սպառնան խեղդել մեզ։ Քիւրտ հարստահարիչ տարրերը՝ այժմ ամէն ժամանակէ աւելի գրգռուած՝ և ապերջանկութիւնս ու սնոմատութիւնս լարուած են դէպի մեզ։ Անոնք մինչեւ հիմա ապտոյով էին թէ հայու հոգին իրենց ափին մէջն է, թէ անիկա յաւիտենական գերին է իրենց, պարտուած ամէն պարգայի մէջ խոնարհաբար ծառայելու իրենց քմահաճոյքն ու պէտքերը. իսկ այժմ Սահմանադրութեան հեռանկարին առջեւ գոռոզած՝ սկսած են մոռնալ թէ կրնայ բլլալ որ այսուհետեւ չամ ու սահման գրբուի իրենց անխիղճ չահատակութիւններուն և կամայականութեանց, թէ կարելի է որ հայը հողոտրելով իրենց ճիրանները հանասար իրաւունքով ապրի. ինչ պիտի բլլայ իրենց գերբն ու կացութիւնը այն ատեն, ինչպէս պիտի կարենան ապրիլ իրենք։ Այս մտածումը կը զայրացնէ զիրենք. կ'ուզեն դեռ Սահմանադրութեան բարիքները չծաւալած՝ կատաղութեան մղելէն թափով յարձակիլ Հայուն վրայ, քանի՛լ անոր արեան վերջին կաթիլներն ալ, իսկ՛ զդել մահացնել զայն, որպէս զի չտեսնէ Ազատութեան լոյսը, չվայելէ Հաւասարութիւն։

—Ուրեմն ինչ պիտի ընենք, ինչ ընենք, ինչ պատասխանենք։

—Շաբաթը տող մը, խրրանեք, ինչ կ'բլլայ։

—Նամակ չի գրես նէ կը բարկանամ, գիտցած բլլաս։

—Աչքս ճամբան պիտի բլլայ, մեր բլլաս չի գրես նէ։

— u revoir: bon voyage! écris-nous souvent.

—Ափսո, նա մա՛ս զրաքսիլ։

Շոգենաւը խարիսիսը կը վերցնէ, վայրաշարժը իր թոքերուն բոլոր ուժովը կը սուլէ — en voiture կը պոռայ կայարանապետը, բայց որո՞ւ կ'ըսես, օձիքդ չեն ձգեր, երդումէ ընել կուտան քեզի, թաչկինակիդ ծայրը դրթիկով մը կ'աւելցնեն և երբ խօսիլ կարելի չբլլար այլ ևս, հեռուէն օգին մէջ, աչ ձեւքովնին գրելու քաղաքեանն ձեւեր կը գծեն վերջին հարցրմնին չուզարկած։

Եւ եթէ քիչ մը կենցաղագիտութիւն ունիս, և քիչ չատ կը սիրես բարեկամներդ, այլեւս պէտք է հրաժարես ամէն բանէ, ամէնէն սիրական սովորութիւններդ, հոգ չի ատիս առողջութեանդդ, չի խնայես գործերդ, ժամանակ չի գտնես ուտելու, խմելու և քիչ մըն ալ ուրիշ բանի, այլ միայն նստես գրես, պատասխանները գրես, թղթատարի փակցնես մինչեւ իրիկուն, և բոսպան երթաս Աստուծոյ օրը։

Կեանք չէ ասիկայ, դժոխք, տարտարոս և չարչարանք մը որուն վրայ հապիգաղափար կրնան ունենալ մեծ դրամագիտով ազդիկ առնողները։

Եւ բանի՞ թէ մազերէս աւելի բարեկամ ունիմ քիչ մը ամէն տեղ։

Եթէ հարկ բլլար խոստմնատուքանց չգանուիլ ամենուն հանդէպ, բանս փաստած էր, հաւատացէք։ Այն ատեն այլեւս պիտի դարձիմ մարդ բլլալէ, գրի մեքենայ մը բլլալու համար պարզապէս։

Եւ մ'ոչ պիտի բլլար ինձի, որովհետեւ կաչանս typeivriter բլլալ չէ։

Եւ որովհետեւ պէտքը, ստիպողականութիւնը տակէ համար կուտայ մարդուս, truc մը գտայ անգեկնները արժանապատուութիւնս և կացութիւնը փրկելու համար միանգամայն։

Պոլիս գալէս հինգ օր ետքը փոխանակ երկար բարակ նամակ գրելու բարեկամներուն մը զոր ճանչնալու համար գիշեր մը բանական եղած էր Բարիզի մէջ, զպտիկ տուփով մը ոչ քանի բասբա զրկեցի իրեն Թոքմաքլանէն։

Բանի մը վերջը բառ-բոսպալով մը կը հարցնէ ինծի.

—Pourquoi m'envoyez-vous, rien que des gateaux?

—Parce que chère Renée. les «petits gateaux entretiennent l'amitié. — կը պատասխանեմ իրեն։

Գ. ԱԼԳԻԱՐ

"ԱՐԵՒԵԼՔ„ԻՒ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՐԱՖՖԻ

ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ (37)

ԺԴ.

ԻՆՔՆԱԿՈՉՆԵՐԸ

Նա աւելի քան մեղանից իւրաքանչիւրը՝ ոգեւորուած է մեր աշխարհի փրկութեան գործով։ Նա դրեց մեր իրաւունքի ներքոյ արքայական ամբողջ զանձը և, բացի դրանից, իւր սեպհական հարստութիւնը, և մինչեւ անգամ իւր դարձերը։ Նա յանձնեց ինձ իւր մտատնին, իրաւունք տալով, ամէն տեսակ հրամաններ կնքել նրանով։

Նա դուրս բերեց իւր ծոցից Տիկնոջ մատանին և դրեց սեղանի վրայ, ասելով.

—Ժամանակաւոր բարձրագոյն կառավարութիւնը, որ առաջարկեց Սամուէլը և որի հետ մենք ամենքս համաձայն ենք, պէտք է հէնց այս բոպէից կազմուած հանրել։ Թող Տրդատի և մեր Լուսաւորիչ հօր Աստուածը զօրացնէ մեր ձեռնարկութիւնը։ Կրօնի, ազգի, հայրենիքի փրկութիւնը և նրանց պաշտպանութեան համար ամէն զոհաբերութիւն յանձն առնելը՝ — կը լինի մեր կամքների նշանաբանը։ Ես մեծ յոյսեր ունեմ, որ եթէ չը յաղթենք, գոնէ պատուով կը մեռնենք...

Նա կանգ առաց և բոպէական լռութիւնից յետոյ շարունակեց.

—Ես առաւօտեան պէտք է մեկնիմ այստեղից. ինձ հետ պէտք է տանեմ և Մեսրոպին։ Գիշերը դեռ բոլորովին չէ անցել, դեռ բաւական ժամանակ ունենք։ Թող Մեսրոպը սկսէ գրել հարիւրոր հրամանները, որ պէտք է յղել նշանաւոր նոխարարներին։ Այդ հրովարտակների վրայ կը դրուին՝ նախ Տիկնոջ կնիքը և ապա մեր իւրաքանչիւրի կնիքները։ Իսկ թէ ո՞րտեղ պէտք է կենտրոնանան մեր գրելիաւոր ուժերը, — այդ քո մտածելու խնդիրն է, Մուշեղ։ դու աւելի հմուտ ես պատերազմի գործերում։

—Արտաքին ամրոցում, — պատասխանեց նա։

—Ես էլ նոյն կարծիքին եմ, — ասաց պարթեւը, — Արարատը, որ մեր աշխարհի սիրտն է, պէտք է պաշտպանուի։ Կորցնելով սիրտը, կը կորցնենք և կեանքը...

—Սկսի՛ր գրել, Մեսրոպ, — դարձաւ նա դէպի քարտուղարը, տալով նրան մի քանի առաջնակարգ նախարարների անունները։

Մեսրոպը վերառեց գրիչը և մտադրեցաւ։

Այդ միջոցին ամրոցում մի այլ տեղ նոյնպէս քնած չէին։ Իւր առանձնասենեակում, բարձր բազմոցի վրայ, նստած էր Սամուէլի մայրը, իսկ նրա ներքեւ, յատակի վրայ, կուչ էր եկած մի փոքրիկ մարդ։ Նա իւր ծնկան վրայ դրած ունէր մագաղաթի թերթը, նոյնպէս գրում էր, և երբեմն իւր նիհար դէմքը, նեղ աչքերով, դարձնում էր դէպի տիկինը, հարցնելով.

—Էլ ի՞նչ գրեմ...

Երբ վերջացրեց, երկու նամակներ դրեց տիկնոջ առջեւ, ասելով.

—Այդ մէկը իշխան Մերուժանի նամակն է, իսկ միւսը՝ իմ տիրոջ՝ Վահան իշխանի նամակն է։

Տիկինը իւր ձեռքով ծրարեց ամուսնի նամակը։

ԺԵ.

ԿՆՈՋ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Միւս օրը, չը նայելով անձրեւային խոնաւ եղանակին, Սանակ պարթեւը և Մեսրոպը վաղ-առաւօտեան ներկայացան տիկին Մամիկոնեանին և, ցնորք բարեւ ասելով, հեռացան Ողական ամրոցից։ Տիկնոջ թախանձանքը, մինչեւ անգամ արտասուքը, անզօր եղան դրնել մի օրով աւել պահելու իւր յամառ հիւրերին, որպէս զի ինքը փոքր ի չատ միջոց ունենար ապացուցանելու իւր «բարեկամութեան և հիւրասիրութեան խորին մեծարանքը»։

Սամուէլը դնաց նրանց ճանապարհ դնելու մինչեւ մերձակայ իջեւանը։ Նա պէտք է վերադառնար երեկոյեան։

Սանակի և Մեսրոպի գնալուց յետոյ, իշխան Մուշեղը մտածում էր փոքր ի չատ կարգի դնել իւր ընտանեկան գործերը, որովհետեւ նա ևս մի քանի օրից յետոյ պէտք է թողնէր Ողական ամրոցը։ Բոլոր ժամանակը նա իւր խելքով, իւր մտքով և իւր հոգու ամրողջ եռանդով յանձնուած լինելով միայն հայրենիքի գործերով, բոլորովին մոռացել էր իւր տունը։ Այժմ միայն ներկայացաւ նրան մի նոր հոգս և մի նոր զրաւմունք։ Սպարապետի և զօրավարի խնամատարութիւնը մաքառում էր նրա մէջ՝ ամուսնի և ընտանիքի հոր զգացմունքների հետ։ Նա պէտք է գնար։ Ո՞ դիտէ, գուցէ այլեւս չը վերադառնար... Բայց ի՞նչ կը լինէր իւր բացակայութեան ժամանակ անպաշտպան ընտանիքի դրութիւնը։ Ո՞ւմ յանձնէր, ո՞ւմ խնամակալութեան ապաւինէր։ Նա պէտք է գնար թշնամու հետ զարկուելու։ Բայց գլխաւոր թշնամին հէնց իւր տան մէջն էր։ Նա տարակոյս չունէր, որ երբ կը սկսուէր պատերազմի փոթորիկը, հէնց ինքը, Սամուէլի մայրը, կը յանձնէր նրա զաւակներին, նրա կնոջը պարսից զինուորների ձեռքը, և նրանց կը տանէին և, իրրեւ գրաւական, կը պահէին, հօրը զինուոր ուղարկելու համար։

Ապագան իւր բոլոր սարսափանքով ներկայանում էր նրա աչքում։ Նրան չատ հանգամանալի էր պարսից արքունիքի խորամանկ կարգադրութիւնը, որով խաղաղ պատուիրուած էր՝ կոչանուարել հայոց նշանաւոր նախարարների ընտանիքները և պահել առանձին բերդերում։ Եւ այդ պէտք է իրագործուէր Մերուժանի և Սամուէլի հօր ձեռքով։ Նպատակը պարզ էր։ Նրանք լաւ հասկանում էին, թէ հայերը բանակումը կը լինեն, իսկ ընտանիքները տանը թողած։ Կայանաւորելով ընտանիքները, նրանց երկիւղով կը տանձառին ծառաներին, զգալ տալով, թէ ամէն մի հանգամանք քայլ կարող էր նրանց զաւակների և կանանց կեանքը վտանգի ենթարկել։

Ո՞րքան աւելի ուշադրութիւն պէտք է դարձնէին Մուշեղի, որպէս հայոց ազատագրիչի, ընտանիքի վրայ։ Այդ մատանեաթիւնների մէջ աստանդում էր նա, երբ սենեակի դռները բացուեցան, ներս մտաւ մի մանկահասակ կին, իսկ նրա ետեւից աղախինը, որ դրկում բրնած ունէր մի կլորիկ երեխայ։

— «Այո՛» ... «այո՛» ... լսելի եղաւ երեխայի թոթովանքը և նա, հեռուից փոքրիկ ձեռքիկները վեր բարձրացնելով, ողջունեց հօր աւուրաց։

Հայրը մօտեցաւ, ազատեցաւ գրկից առեց զաւակին, սեղմեց իւր կուրծքի վրայ։

Ամբողջ դիտերը անցկացրած լինելով գրեթէ նեռքիւ ունէինք լաւ հոգեւորականներ։ Իրո՛ւ թէ անդամակցած չբլլային նոխորդ վարչութեան։

Միասն ընտրութիւնները, ու, ինչպէս տեսէն ընտրութեանց մէջ, հանեցան փորձանքը նոր գրաղում մը պիտի բլլայ յաջորդ դիտաներու մէջ, ու առով կը ձգձգուի Պատրարքի ընտրութիւնը կամ վերատատաւութիւնը, ինչպէս կ'ըսուի։

Եղած սրբագրութիւններեն զոհ ենք։ Երանի՛ թէ սա ձգձգումները չբլլային։

ՀՐԱՆԴ

ԽՕՍՈՒՔԱՏՈՒԳ

Շատ ճամբորդել, չատ տեղ տեսնալ, ինչ մը բարեկամներ ունենալ հոս ու հոն, ու ասդին ու անդին պտիկ սիրուն բարեկամութիւններ, այս ամէնը ադաւոր բաներ բլլալ կը թուին... հեռուէն։

Եւ անչուչտ չատեր կան որ Աստուծմէ կը դժգոհին օրն ի բուն, կեանքերնուն մէջ երբեք Դարանդեղէն և կամ Պէպէքէն դուրս եկած չբլլալնուն։

Բայց եթէ գիտնային թէ ինչ երջանիկ, ինչ բաղդաւոր արարածներ են իրենք։

Եւ ինչպէ՛ս կ'ուզէք որ գիտնան, քանի որ մեր դարդս այն տարան ալ տարատն է որ երբեք զոհ չբլլար իր ունեցածէն և երբեք չգնահատեր յարգը իրեն բաժին ինկած բաղդին։

Ես որ կը խօսիմ ձեզի հետ հարիւրան մը գիրեամ որ երանի կուտամ ա՛նոնց՝ որ երբեք դուրս եկած չեն այս կամ այն տեղուդեն — բանձիս մէջ որ և է դիւանագիտական ակնարկութիւն չի կայ— և կը մնան հոն ուր որ են։

Ճամբորդութիւնը՝ չատ մը յարաբերութիւններ կ'ենթադրէ որոնց արդիւնքն են բարեկամները, ատոնք ալ բարեկամութիւնը կը ստեղծեն քեզի, որոնց հետ չատ անդամ ամէնէն պզտիկ յարաբերութիւնը անդամ չես ունեցած, աւա՛ղ։

Բարեկամները թանկագին բաներ են մանաւանդ մարդուս համար, պայմանաւ որ բոսպան ստեղծուած չբլլար։

Բայց այն օրէն որ թիպգրոչմը ստեղծուեցաւ, հարար անդամ աւելի ազէկ է չորս տեսակ հիւանդութիւն ունենալը քան կէս երկաստնեակ բարեկամ։

Զէրք դիտեր, դաղափար չունիք, ինչ տաժանելի բան է այսքարիս չորս կողմը բարեկամ ունենալը, երբ մանաւանդ ամէնուն ալ խօսք տուած ես նամակ գրելու։

Շոգենաւին վրայ

— Չէ, չէ, կը խօսուի այդ բանը, կը յարէ զայրացած, բայց չէ՞ք գիտեր որ անկարելի է այդ. ինքզինքիս բնաջինջ ընել կուտանք և այդ բանը չենք ընդունիր։

— Մի՛ յուզուիր, Բրիվա՛, այդպիսի բան չպիտի ըլլայ, կ'ըսեմ նորին։

— Ինչո՞ւ։ Հայերդ տեղնիսիդ հանդարտ չէք կենար գարձեալ. ինչո՞ւ գժգոհ էք. ինչ է եղեր ձեզ. ներկայ դրութիւնը լաւ է, ինչո՞ւ փոխել կ'ուզէք. գուք ալ ձեր հայրերուն պէս խոհեմութեամբ մնացէք. անոնք խոնարհաբար ծառայած են մեր հայրերուն, դուք ալ պէտք է որ ծառայէք մեզի։ Չէ՞ք գիտեր միթէ որ մենք վարժուած չենք ապխատութեան։ Ինձի պէս մէկը եթէ ազգի մը ծառայութիւնը մէջ մտնելով չգրաւեմ տասը տնոր դրամուն, 20 չափ ցորեն Բրիվա Գրիգորոյեն, 10 չափ գարի Կարպօվն կամ 2 բեռ յարդ Արթինէն չառնէ՝ ինչպէս պիտի կրնայ հոգալ իր ընտանիքին ու անասուններուն։

— Ուզո՞ղ է, կ'ըսէ մեր Ջորեպանը, դիտելով կոր Թուրը որ անոր աչքերուն կախուած է և հրացանի փայլուն փողը, որ հորիզոնական դիրքով կը հանդչի Ֆիւռ Թոմբին վրայ՝ միւս ընկերին առջեւ, որ լուռ կը յաւաջանայ։

— Հայե՛ր, ձայն կուտայ գարձեալ խօսակիցս, խելօքիկ եղէ՛ք. գլուխիդ ձեր պատեհէն գուրս մի հանէք. ապա թէ ո՛չ մեր սուրերը պատրաստ են կրկին լիշեցնելու ձեզ 1905ի դէպքը։

Բաելիք կա՛յ քիւրտ բարեկամիս տրամախսութիւններուն։

1905ի դէպքը մեզ լիշեցնելու համար, արդէն ինչպէս նախորդիս գրած էի, ա-գա-պէկերու միջեւ ցարդ մէկ քանի անգամ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան, բայց բարեխառաւարար հանձնաժողովան չյանդգնան։ Անէն անգամ մէկու մը անհամբիր գտնուիլը կամ վանն ներկնդ մէկ խօսքը պատճառ եղած է որ յետագային այդ դիտաւորութիւնը և տպաւոն պատեհ առիթի։ Այդ առիթը ստեղծելու համար՝ ժամանակ մը ի վեր սկսած են չուվալին մէջ այսինչ հայ արհեստաւորը, այսինչ խանութպանը արհամարել, ծեծել և անարգել տալ՝ որպէս զի Հայերը գրգռուելով փոքրիկ ընդդիմութիւն մը ցոյց տան և այդ պատրուակ մը ըլլայ իրենց ոճիրին մեղքը անոնց վրը փաթթելու։ Վերջին մէկ քանի օրուան ընթացքին մէջ չտա մը այդպիսի դէպքեր պատահեցան, բայց դիտալ պէտք է թէ այդ պարագաներու ոչ միայն դիմացի հայ անտառը, այլ ամբողջ ազգը, Հայուն կրօնքն ու խաչը կ'անարգեն, բանալով թէ «Հայը նորէն իր գլուխը վեր բարձրացուցած է»։ Հայն այնչափ կասկածելի է իրենց աչքին այժմ՝ որ անոր ամէնէն անկեղծ ու սովորական վարմունքն իսկ Հուրբիների ազդեցութիւն կը վերագրեն և անոր մէջ նենգութիւն մը, դաւադրութիւն մը նշմարել կը կարծեն։

Անցեալ 20էն՝ Արթին անունով Հաշեկրի հայ Ջարեպան մը՝ մրգավաճառ Օսքի Հասանէն խնձորներ գրկալով՝ անոր յանձնարարութեանը վրայ Լրեն բերած կարգ մը ապրանքներուն դինը կը պահանջէ. Օսքին չուզեր տալոյն լման վճարել և կը սկսի հայհոյել անոր. Ջորեպանը յանդգնութիւնը կ'ունենայ անոր հայհոյանքները իրեն դարձնելու, և ահա իրարանցում մը է որ կը փրթի չուվալին մէջ. դրացի քիւրտ խանութպաններ, ոստիկան գինուոր մը և ուրիշ շատեր չորս կողմէն իր վրայ կը թափին անմիջապէս և կոտորել չունենան։ Նման քիչ կը մնայ որ ըզքանն զայն, չափազանց ծեծուելէ յետոյ խեղճը հազիւ իր օձիքը կ'ազատէ ու կը փախչի։ Նոյն օրը երեկոյեան կէսկիսար Թովմասն ալ այդպիսի գանգատութիւնն ենթարկուեցաւ։ Տարվէշ ազգին կողմէն։ Անցեալ երեքշաբթի օր հրշեղին պազարալ Սաֆարը, որ չորս օր առաջ չուվալին մէջ ծեծած էր ապահի Մոլսէսը, իր խանութին առջեւ դրացի հայ մանրավաճառի մը վրայ յարձակում գործելով կը խոչտանգէ և կ'անարգէ զայն, սա պատճառաւ որ վերջինը չէր ուզած փոխել մայած մէթալիկ մը, զոր քիւրտ կին մը անիրաւաբար իր վրայ կը ձգէր, դրդռալով թէ անկէ առած է։ Մանրավաճառը գօմպէրին կը բողոքէ. բայց տեղւոյս նախորդ պէշէմէթ բէյին՝ Սրաբ փաշան՝ որ նոյն պատուն գոմիսարին մօտը կը գտնուի՝ անվայել և բիրտ հայհոյութիւններով կը վռնտէ զայն, ըսելով. «Սատիսու կեսվո՛ւր, ուրիշ անգամ բնաս ձեռ կերած չմնա, ո՞ւր է քու վէրքդ, ինչ է եղեր քեզի»։ Յետոյ խեղճը կառավարութեան դիմել կ'ուզէ ագերագրով մը, բայց բարեկամներէ ոմանք կը թելադրեն վաղ անցնիլ այդ մտքէն՝ համոզելով զինքը թէ անօգուտ է ան, վասն զի չարաղործ Սաֆարը պէյի պաշտպանեալն ըլլալով՝ եթէ քանտ դրուի իսկ, ինչ որ անհաւանական է, երկու ժամէն ազատ չի մնար հոն։

Չարաղործ Սաֆարը ունի իրեն նման դղումի գիմագծերով երկու հայատեաց եղբայրներ ալ, որոնցմէ մին Սարգիս պէյի ծառան է այժմ. իսկ միւսը՝ որ երկու տարի առաջ սպաննեց Ալօգլի Օհանին եղբայրը՝ Թովմասն և ուրիշ երկու անմեղ Քիւրտեր (որոնց համար միայն մէկ տարի բանտ քաշեց), աւարգակութեամբ կը զբաղի։ Ասոնք ծնունդն են գարշելի Հայուս մը՝ գաւանճի Ալիին, որ իր երիտասարդութեան միջոցին քրդուհիէ մը հրապուրուելով՝ անոր հետ ամուսնացած էր, ձգելով իր նախկին կինը և ընդունելով իսլամութիւնը, և ուխտակ թշնամին դարձած էր իր ազգին ամուսնեանեաւ։ Զարմանալիօրէն գիտելի պարագայ մին է որ հոս գտնուող ամէնէն դժգոհ և հայատեաց Քիւրտերու ծագումը երբ պրպտենք՝ կը տեսնենք որ 30—40 տարի առաջ հայ են եղած ոմանք կամ անոնց ծնողքը։

Երկու օր առաջ գաճի Մահմուտ Նուրի աղան՝ իր ազախնին բրուտ Դէորգին քով կը դրէէ, տանը համար պէտք եղած կուժերը անկէ առնելու, առանց վճարումի. բրուտը ազատիլն կը խնդրէ որ երթայ դրամը բերէ և ապա կուժերը առնէ, յայտնելով թէ անցեալ տարի 60 ղրշի կուժ և ուրիշ կարասեղէններ ապառիկ տուած էր ազային, բայց ան միայն 20 ղրշ. վճարած էր իրեն։ Բրուտին այս ընթացքը կը վիրաւորէ ազային արժանապատուութիւնը, որ փոխանակ անոր իրաւունքը վճարելու՝ երեկոյեան դէմ անոր դրսեր առջեւէն ձիով անցած միջոցին՝ անտեսթարար լուսանցքի հեղեղ մը կը պատկոնդ խեղճին երեսին և կը ապառնայ այլեւս սովորական դարձած տա բառերով. «Էֆրիէմի ձայնը լսած էք, անոր համար գլուխդ վեր տիկ ակսեր էք. մենք ձեր այդ գլուխները պիտի ջախջախենք, թող ձեզի Հիւրիէթ տուողը գայ չընդունի և պաշտպանէ զձեզ...»։

Այսպիսի դէպքեր եթէ մի տա մի Թուրմ, Արեւելքի էջերը նեղ պիտի գան զանոնք բովանդակելու։ Հետեւաբար այս քանը բաւ համարելով ուանիս (Նիֆրկերտի) ներքին վիճակը պատկերացնելու համար, կ'ուզեմ ամփոփ մին ալ դուրս նետել, գիւղերու վրայ, և ցոյց տալ թէ անոնք ի՞նչ կրակով կ'այրուին, ինչ ցաւերով կը տապկուին։

Երբ միտքս ամփոփելով կ'ուզեմ յիշել ամիսէ մը ի վեր շրջանակներէն տեղս հասնող եղեռնի լուրերն ու տեղեկութիւնները, կը շուարիմ կը մնամ, չեմ գիտեր անոնցմէ ո՞րը գրեմ և ո՞րը թողում։ Եթէ անոնք օրագրի ձեւով արձանագրուած ըլլային՝ պիտի տեսնուէր թէ չէ անցած օր մը, ուր թալանի և յարձակումներու կամ վիրաւորման ու սպանման դէպք մը պատահած չըլլայ։ Շատ գիւղեր մինչեւ հիմա բոլորովին ամայացած կ'ըլլային իրենց բնակիչներէն, եթէ Սահմանադրութիւնը չյուսադրէր զիրենք, բայց այդ Սահմանադրութիւնը երբ պիտի հասնի հոս։

Գուլբզ գիւղի Հայ բնակիչները փորձելու համար թէ Սահմանադրութեան հռչակումը ինչ փոխութիւն առաջ բերած է Զէյնի Շէյխի տարեմտդրութիւններուն վրայ, անցեալները կը մերժին բան սովորականին կիրակի օր տալոյս ընել, (Տրի աչխատիլ անոր)։ Շէյխը զարմանալով այս ըմբոստութեանը վրայ, Ռաշդօթանցիներու միջոցաւ կուչտ մը մարակի կուտայ զիրենք ու այնպէս գործի կը տանի։

Օգոստ. 24ին Գոփրդի գիւղին մէջ Մարտօ անուն Հայը գիշեր տանն իր ծխատտի տարին պանդոնութիւնը բրած միջոցին Ռաշդօթանցիներէ սպաննուեցաւ։ Ասկէ չորսի մը առաջ Մօտոռդ գիւղին մէջ սպաննուած էր Կարապետ Յովսէփեանը՝ տեղացի քիւրտ Դարօի որդին։

Սեպտ. 12ին խումբ մը Ռաշդօթանցիներ՝ Սարկաւագն քրտարակ գիւղը երթալով կը կոխեն հոն գտնուող միակ Հայուն՝ Յակոբին տունը և անդրադարձ ծեծելէ վերջ զայն ու իր եղբայրը Յովսէփը, անանց ամբողջ տարուան աշխատութեան արդիւնքն եղող 40 քիլ ցորենը իրենց անասուններուն վրայ բեռցնելով կը տանին։ Յաջորդ օրը ուրիշ խումբ մը կը մտնէ հոն և անխնայօրէն անոնց բոլոր գոյքերն ու ունեցածները կը յափշտակէ, երկու օր յետոյ հերթով խումբ մը կուգայ և գտնուած իրենց կիսիներուն և գաւակներուն հետ մէկտեղ կապած Սայիդ (Ռաշդօթանցիներու մէկ գիւղը) կը տանի, սակայն ոչ հոն եռաբրէ Շամոնին ծառայութիւն ընեն։

Քանի մը օր առաջ Պէրբիկէն երկու Հայեր իրենց ընտանեօք հոս ապաստանեցան՝ իրարէկ աղբիւրներէ խնացած ըլլալով որ եթէ չպատնակին տեղերնին մնայ՝ Ռասուլէ Պապի կուչուզ աւագակը և իր ուրիշ մէկ ընկերը պիտի առնուանդեն իրենց կիներն և բռնարարեն։

Անցեալ չորեքշաբթի ընթացքին մէջ Ռաշդօթանցիները Կունտէֆանօ գիւղէն տաած են 3 կով, 2 եզ, 20 ոչխար, 10 քիլէ ցորեն, 3 տակի դրամ ու գեղէն հանանդուն՝ 100 քիլէ ցորեն եւս պատրաստել յանձնարարած են Բէյսին, զոր անարեկելու համար զանց չեն բրած հրացան մը ալ քաշէն պարպել։ Պապօտին գիւղէն յափշտակած են 1 եզ, 1 գոմէշ, 300 դրուշ դրամ, 15 քիլէ ցորեն և 4 քիլէ գարի։ Այս միջոցին եթէ պատահմամբ մարդս Պէրբիկի դաշտը հանդիպի՝ ամանայնն եռուզեռ աշխատանքի պատրանքը պիտի ունենայ ի տես Ռաշդօթանցի աւաղակախումբերու երթեւեկութեանց։ Խտարգա, Տէրմանգա, Պապիճանգա, Քիրիգա և Շէլբզա գեղերը զատ զատ խումբերով հայաբնակ գիւղերու չբջանը կը կատարեն արձակ հանարձակ. ցորեն, գարի, դրամ, ոչխար, արջառ, ինչ որ գտնեն կը յափշտակեն. աղքատը կը սոխրուի ուրիշներէ փոխառութիւն ընել և տալ, ապա թէ ոչ մահուան հարուածը կ'ընդունի կուրծքին։

Անցեալ օր՝ առաւօտեան դէմ՝ Պէրբիկէն հոս հասնող քանի մը հոգի տխրութեամբ կը պատմէին որ գիշերը Շէյխոսանցի Քիւրտեր իրենց վրայ յարձակելով խլեցին իրենցմէ 15 հատ ոչխար, զոր հոս կը բերէին ծախելու։

Հաղորդէն սեպտ. 22 թիւ կրող նամակով մը կը հաղորդուի հոս հետեւեալը. «Շնաբենց Մուրատի 4 տարեկան աղջիկը՝ իր դրացի քիւրտ աղջկան հետ իսլամացած միջոցին յանկարծ անհետացած էր. 13 օրուան երկար փնտռտքներէ յետոյ, անցեալ օր գեղացիի մը կողմէն ցոյց տրուեցաւ անոր դիակը՝ ձգուած տանկաց թաղին արեւմտեան կողմը գտնուող Մէսարան լերան գերբուիներուն մէջ. կառավարութեան կողմէ մարդիկ դրկուցան քննութեան և տեղւոյնը ուր դիակը այրուած է եղեր։»

Այսօր նոյն տեղէն քսանիսկի լուր մըն ալ կը հասնի, որ բնաւ կասկած չի թողուր որ քիւրտ լաներ իրենց ծնողացը թելադրութեամբ, խօսքերնին մէջ ըրած, կը ջնջուին իրենց ձեռքը անցած հայ երեխաները սպաննել և անհետացնել։ Կիրօի կենը Կուլէն՝ ցերեկ առեն տանիքի վրայ գտնուած միջոցին, յանկարծ մօտակայ ձորի մը մէջէն խեղդուկ ձայն մը և յուսահատական ճիչեր կը լսէ. խնդրն այն կողմը կը փութայ և ինչ տեսնէ, քանի մը քիւրտ տղաք շրջապատած իր փոքրիկ մտնչը, կը փաթնն խեղդել զայն. կինը այս անասնկային տեսչիւ զոյրացած՝ կը յարձակի անոնց վրայ, օգնելք գինքը աեսնելուն կը փախչին, և կ'ազատէ իր որդին։ Ինչ պիտի ըլլար տնեղ տղուն վիճակը՝ եթէ մայրը նոյն պահուն հասած չըլլար, բարբարոսութիւնը այս ստոխանովի ալ կը հասնի. մինչեւ ե՞րբ պիտի տրէլ այս կացութիւնը։ Արդեօք ինչ կը խորհի Օսմ. Ցառաջդիմական Միութեան Քօմիտէն. այս տղերքը՝ զորս իր ուշադրութեանը կը յանձնենք՝ չինծու բաներ մոցացածին յերեւնալքներ չեն՝ այլ իրականութիւն ամբողջն ալ։

Օսմ. երեսփոխանական ընտրութեանց համար ձեռնարկուած քուէարկութիւնը մեր վիճակին մէջ ուարտեցաւ. գրեթէ։ Ցառաղի է ըսել որ ժողովրդական մեծամասնութիւնը՝ հայ և քիւրտ առ հասարակ՝ տարակոյս ալ չպղտղալով ինքզինքին բռնապետներու ճնշումէն և սպառնալիքներէն՝ անոնց տուաւ իր քուէները։ Հայ գիւղերու մէջ գտնուեցան այնպիսի վատազգի բէյներ և քահանաներ՝ որոնք այսինչ ազգային կամ այսինչ պէկին համակրութիւնը չահելու համար չխղճահարեցան թելադրելու իրենց գիւղացիները որ անոնց վրայ կեղրնանցնեն իրենց քուէները՝ հակառակ տեղւոյս ազգասէրներու և Տիարպէքիրի առաջնորդարանի կողմէն կանխաւ իրենց եղած դիմումներուն։

ԹՈՂԹԱԿԻՑ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դիմանիոյ նախարարապետ Քիր Պաւլով էֆէնտին և արտաքին գործոց նախարար Քիր Շէնոնի ունեցած տեսակցութիւնները Պ. Իզվոլսքիի հետ՝ դեսպանատրուքին վրայ կը դառնան, երբ այդ առաջարկը պաշտօնապէս կատարուի և ընդունուի մեծ տէրութեանց կողմէ, Պալքանեան մէջ վերջերս ծագած դէպքերուն պատճառաւ։ Պուլկար կառավարութիւնը ոչ և է դիւաւոր տարբերութիւն չտեսի դեսպանատրուքին դէմ։ Գերման և ռուս կառավարութիւնները համաձայնիք են թէ դեսպանատրուքը այն տանն միայն օգտակար կ'ըլլայ, երբ հայեցողներու մտքին կատարեալ համաձայնութիւն տրէլ Պերլինի դաշնագիրը տարբերող տէրութեանց միջեւ, դեսպանատրուքին ենթարկուելիք ծրագրին պարունակութեան համար։ Գերման կառավարութիւնը միւսներ սա տեսակէտէն չի ղեղրի թէ համաձայնիք չպիտի գտնուի, եթէ Աւստրիոյ-Հունգարիա ընդդիմութիւն յայտնեցնող առաջարկներ ընէ։ Այդ կէտերը յետոյ բանակցութեանց առարկայ պիտի ըլլան։ Ընդհակառակը՝ կասպրեալ համաձայնութիւն մը գոյացած է ոմանց ծրագրին միւս կէտերուն վրայ, որոնք Պ. Իզվոլսքիի ունեցած տեսակցութեանց, դլխաւորապէս Թուրքիոյ չպիտի մասնակցի, եթէ երբեք Անգլիա չմասնակցէր։ Սակէ զատ՝ Գերմանիա այն պարագային միայն պիտի մասնակցի, երբ բոլոր տէրութիւնները նախապէս համաձայնին ծրագրին բոլոր կէտերուն վրայ, որովհետեւ կանխաւ պէտք է երաշխաւորութիւն ձեռք բերել թէ դեսպանատրուքը Թուրքիոյ վնասակար որոշումներ չպիտի տայ։ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ նկատմամբ Գերմանիոյ բարեկամական դիրքը մնայուն մը վրայ, պատուէր տուեր է ոստիկաններուն որ հարկ եղած միջոցներ ձեռք առնուին։ Թանին կ'ըսէ թէ քննութեամբ հաստատուեր է որ խնդիրը անկարելի է և մէկ քանի տարի անպատշաճ ընթացքէն կը բաղկանայ։

—Պիլիսի ու Սղերդի մէջտեղը ապատակող Աթման Աշիրէթին ցեղապետները, որոնք իրենց չատ մը ապատակութիւններովը նշանաւոր են և ի բացակայութեան մտնուան դատապարտուած, ներբակայուելք և դատարանի յանձնուեր են։

—Թուրք լրագիրները իրենց անհիմն կը հերքեն այն զրոյցները թէ Սամսունի մէջ կարեւոր չափաբերութիւններ ձեռնարկուած են։ Այդ զրոյցներուն շարժառիթն է այն լուրը թէ Պարամի օրը, իբրեւ թէ, իրանները պիտի յարձակին քրիստոնեաներուն վրայ։ Սապան այդ մասին սա բացատրութիւնները կուտայ.— Հինգ տարեկան իսլամ տղայ մը քրիստոնեաներու եկեղեցիին մէջ լոցին մը կը վառէ. տատը նշանակութիւն մը կը տրուի. ժողովուրդը կը յուզուի. նոյն գիշերը ամերիկացի մը վաճառատանը մէջ երեք անգամ ռէվոլվէր կը պարպուի. այս վերջին պարագան կ'ուելցնէ յուզումը և հարաւ տեսակ տարօրինակ զրոյցներ երեւան կ'ելլեն։ Վերջապէս տեղական կառավարութիւնը կը գրէ Տրապիզոնի կուսակալեան՝ իբրեւ նախազգուշութիւն պէտք եղածին չափ գինուոր զրկել, որպէս զի երեւակայուած մահտղութիւնները ուելցնելիք դէպք մը եթէ պատահի, չուտով զսպուի։ Կուսակալութիւնը կը գրէ ներքին գործոց նախարարութեան, որ կը հրամայէ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել այդ կարգի պատահմանութեանց հանդէպ։

—Սապան նաեւ կը հերքէ այն զրոյցները թէ Դոմիպի, Սկիւպի ու Տիարպէքիրի մէջ նոյն կարգի չփոթութիւններ ծագած ըլլան։

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Անցեալները, ինչպէս ծանուցինք, դաւառներէն Դաշնակցականներուն հաղորդուած լուրերու մասին Թգսամ հերքում մը հրատարակած էր, ըսելով որ եղած բռնդքները 1895ի արիւնալի ջարդերուն իբրեւ երկրորդ տպագրութիւն երեւան հանուած են և թէ այդ տեսակ լուրերու հրատարակուելուն նպատակն է դեսպանախորհուրդին վրայ ազդեցութիւն գործել, որպէս զի Պերլինի դաշնագրութեան 61րդ յօդուածը անգործադրելի չըլլայ։ Դաշնակցականներուն Կ. Պոլսոյ Քօմիտէն գրութիւն մը ուղղած է Թգսամի, ըսելով որ արիւնալի ջարդերու լուրեր պարունակող հեռագիրներ չեն եկած քամիդէին անունով և չեն ալ հրատարակուած. նաեւ այդ տեսակ հրատարակութիւն մը և ոչ մէկ կողմէ եղած է։ Քամիդէն կը յարէ թէ իր հրատարակած հեռագիրները ու բողոքագիրները կը վերաբերին բռնապետական վարչութեան օրերէն մնացած և իրենց հարատարութիւններով ընդհանուր նողկանքի արժանացած պաշտօնեաներու և քիւրտ հրամանատարներուն, որոնք պաշտօնանկ չեն եղած ու դատաստանի չեն ենթարկուած և եղած բողոքներն ալ ապարդիւն մնացած են, ամէնէն մեծ հարստահարիչները թէկու. նահանդներու կեդրոնները տարուած և կամ բանտարկուած են, սակայն ազատէն զարձեալ իրենց տեղերը վերադարձուած են։ Այդ կերպով նորէն հանգամանութիւն տուած և իրենց նախկին ընթացքը ձեռք առած ըլլալով, սահմանադրական վարչութեան դէմ ցոյցեր բրած և հարստահարութիւնները շարունակած են. նոյն իսկ Սահմանադրութեան հրատարակութիւնէն ետք տեղական կառավարութեանց կողմէ եղ առնուած գրաւեալ հողերը նորէն ձեռք անցուցած են։ Քամիդէն կ'ըսէ թէ զարդուած այդ իրողութիւնները, ա՛ր կողմէ ալ հերքուին, բացարձակ ճշմարտութիւններ են. նաեւ ո՛չ միայն Դաշնակցականներու Քամիդէին հաղորդուած են, այլ Պարբերաքրդութիւնը ու զանազան տարբերութիւն ու լրագիրներու ուղղուած հեռագիրներով ու նամակներով։ Քամիդէն կը յայտարարէ թէ այդ իրողութեանց հրատարակութիւնները դեսպանախորհուրդին գումարման լուրերէն առաջ են, ինչ որ բացարձակապէս հաստատուած է, որով ինքզինքն հերքուած կ'ըլլան այն թիւրիմացութիւնները և վերադրութիւնները թէ իբրեւ թէ Պերլինի դաշնագրութեան 61րդ յօդուածը անգործադրելի չդիտելու համար է որ այդ կարգի հրատարակութեանց կը ձեռնարկուին։ Այդ կարգի հերքումներ և մեկնութիւններ ճշմարտութեան հակառակ են, որով պատճառ կ'ըլլան եղբայրութեան, միութեան և հանդարտ ապահովութեան վնասուելուն, մինչդեռ Դաշնակցական Քամիդէն օսմ. շահերուն միայն անկեղծօրէն ծառայելու համար զանազան ազգերու և ցեղերու եղբայրակցութիւնը ու միութիւնը կ'աշխատի քանի տարիէ ի վեր, ինչ որ ծանօթ իրողութիւն մին է։ Ամբողջ քիւրտ ազգին կարելի չէ վերագրել անունները ծանօթ քիւրտ հրամանատարներու և հարստահարիչներու արարքները. նաեւ քաղաքաքանապէտ և օսմ. շահերուն տեսակէտով ճիշդ չէ «Քիւրտաստան» բառին գործածութիւնը ու ընդհանրացումը։ Ցաւալի է որ լրագիրներ գաւառներու և մանաւանդ Անատոլուի մէջ տեղական վիճակին և տեղական կառավարութեան արարքներուն վրայ հակող Թղթակիցներ չունին։ Դաշնակցական Քամիդէն կ'առաջարկէ «Մամուլի Ընկերութիւն» անունով և մէկմէկ կամ երկերկու Թուրքերէ, Հայերէ, Քիւրտերէ և Ցոյներէ բաղկացած առժամեայ խառն մարմին մը դրկել Անատոլը՝ եղած բողոքներուն և տեղի ունեցած դէպքերուն նկատմամբ քննութիւն կատարելու համար։ Քամիդէն նաեւ յանձն կ'առնէ այդ քննիչներուն ճամբու ծախքը հատուցանել, որպէսզի այդ արդար քննութիւնը չերկարաձգուի։ Այդ կերպով կատարուած անկողմնակալ քննութիւն մը և դէպքերուն ականատես ըլլալը ո՛չ միայն Քամիդէին ըսածներուն ճշմարտութիւնը պիտի յայտնէ, այլ նաեւ մէջտեղը պիտի հանէ թէ կ. Պոլսոյ մէջ տիրող ընդհանուր յուզումին ալ պատճառ եղող բռնապետութեան կուսակիցները ո՛րքան սոսկալի զրգռութեանց պատճառ կ'ըլլան նոյն տեղերը. նաեւ թէ նախկին վարչութեան ծառայողները որոնք այսքան տարիներէ ի վեր ազգուելի պէս երկիրը կը ծծեն, հայաքանակ վայրերու մէջ բացառաբար ո՛ր-քան անարեւակայելի ու անպատկառելի վնասներ պատճառած են և տակաւին ալ կը պատճառեն։

Իգսամ սա պատասխանը գրած է այդ գրութեան տակ.— «Վերոգրեալ պաշտպանողական անկողմնակալութեամբ կը հրատարակենք։ Մեր կառավարութիւնը եթէ վերադարձաբար եղած յայտարարութիւնները նկատողութեան առնէ, ճշմարտութիւնը ասելի դիւրին երեւան կ'ելլէ։ Ամէն պարագայի մէջ մեր առջի օրուան թիւով հրատարակուած Տէրսիմի խլամ վճռաբանութիւնը կրնայ հանդիսանալ ասելի կարեւոր դեկոյց մը չի կրնար ըլլալ։ Այդ հեռագրին մէջ զարմանքով կը ծանուցուի թէ ոճրագործ ցեղապետ մը ազատ արձակուած է։ Ներքին գործոց նախարարութեան համար հիմա քննասալու տաներ չէ։ Եթէ ազատութեան այս ժամանակին մէջ ալ սրդարին ու ուներաւին ո՛վ ըլլալը երեւան չելլէ, ե՛րբ երեւան պիտի ելլէ»։

ՔԻՐԴԻ ՄԸ ՅԱՄԱՌՈՒԹԻՒՆը

Առջի օրը քիւրտ բեռնակիր մը, մեծ մտուակ մը չարկած, Բերայի մէջ Թիւնէլի կայարանը մտաւ. մտուակը դրաւ առջեւ վար դրաւ և ինքը ալ վրան նստաւ։ Պաշտօնեաները դիտողութիւն ըրին, բայց Քիւրտը կարեւորութիւն չտուաւ։ Ոստիկան մը հոն փութայ և քաղաքավարութեամբ հասկցուց Քիւրտին թէ իր այդ ընթացքով անցուդարձը կը խափանէր, բեռնակիրը պատասխանեց թէ ազատութեան երկրի մը մէջ արտօնուած է քէյ մը հանգչելու։ Ոստիկանը չորս դիտուր բերաւ, բայց նորէն Քիւրտը կը յամառէր։ Թիւնէլի վակոնը նոյն միջոցին ժամանելով ուղեւորները լեցաւ և ձայները սկսան բարձրանալ։ Քիւրտը անվեռում նստած էր մտուակին վրայ։ Նոյն պահուն գինուորական երիտասարդ սպայ մը, որ Սերսնիկէն ժամանած վայտերուն համազգեստը կը կրէր, բազմութիւնը ճեղքելով, Քիւրտին մօտեցաւ և ազդարարեց որ մտուակը առնէ։ Ան, քանի որ անցուդարձին արգելք կ'ըլլայ։ Բեռնակիրը դարձեալ տեղէն չէր խախտեր։ Սառը վրայ սպան ռէվոլվէր մը քաշելով բաւ թէ երեք անգամ պիտի ազդարարէ և եթէ չհեռանայ կրակ պիտի ընէ։ Սպան երկու անգամ ազդարարեց և Քիւրտը նորէն անշարժ էր, բայց երրորդ ազդարարութեան մտուակը չակեց ու հեռացաւ։ Բազմութիւնը խնդաց և ծափահարեց. նաեւ շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ. գինուորական սպային։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պայրամի առաւօտեան աղօթքը եկեղեցի ունեցաւ Հասիտիէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը յետոյ հանդիսական թափորով գնաց Մէրասիմ Տարիէպին։ Կառքին մէջ Կայսեր դիմացը բազմած էին կայսերազուն իշխան Պիւրհանէտտին էֆէնտին և Մեծ-Եպարքոսը։ Պայրամի շնորհաւորութիւնները կատարուեցան Մէրասիմ Տարիէպինի մէջ։

—Կրօնական պետերը ներկայացան Վեհ. Սուլթանին, որ շնորհաւորական ուղերձին պատասխանելով, յայտարարեց թէ կը բաղձայ տեսնել բոլոր հաւատարիմները միաբանած՝ գործակցելու, սահմանադրական ոգին համաձայն, երկրին մեծութեան յառաջացմանը ու բարգաւաքման։

— Բ. Դուռը, կ'ըսէ Եենի Կազէթա, տակաւին պատասխան չէ՛ստացած գերման կառավարութեան մօտ բրած այն զեկոյցին թէ Գերմանիա գործով ալ ցոյց տայ Օսմ. Տէրութեան նկատմամբ իր ունեցած բարեկամութիւնը՝ յորդորելով իր դաշնակիցը՝ Աւստրիան որ ընդունի դեսպանախորհուրդի մը գումարման առաջարկութիւնը։

— Գերմանիոյ դեսպան Պարոն Մարշալ մօտերս Պերլին պիտի ուղեւորի արձակուրդով։

— Ոստիկանութեան նախարարը Բ. Դուռը հրաւիրելով հրաման տրուեցաւ որ Պայրամի օրերուն որ և է դէպք չպատահելու համար հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուին և չրջուն պահակներուն թիւը աւելցուի։

— Ներքին գործոց նախարարութիւնը իմանալով որ Զաթալջայի մէջ Պուլկարները յարձակումներու ենթարկուած են, տեղեկութիւն ուզեց տեղւոյն կառավարչէն, որ պատասխանեց թէ այդ տեսակ բան մը տեղի ունեցած չէ։

— Եենի Կազէթա ստոյգ աղբիւրէ առնելով կը հրատարակէ այս չորքին Աւստրիա-Հունգարիայէն ապրանք ստացող օսմանցի հեռաւոր վաճառականներուն անունները.— Սայիտ պէյն ՃԷգարա էֆ. 36 մտուակ գիշ ու երկու հակ բրդեղէն, Կեսարեան էֆ. ութ մտուակ Իզոլաէօռ և Կիւմիւշէրտան էֆ. վեց սնտուակ գիշ։ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ այդ ապրանքները առաջուընէ յանձնարարուած ըլլալու են. յոյս կը յայտնէ թէ ասկէ վերջը ամէն չաբթու կանոնաւորաբար հրատարակուելիք ցուցակներու մէջ այլեւս պիտի չտեսնուին օսմանցի վաճառականներու անունները։

— Դեսպանախորհուրդին համար նախարարաց Խորհուրդին կողմէ պատրաստուած ծրագիրը, երեկ, պիտի հաղորդուէր Լոնտոնի օսմ. դեսպանատան։

—Օսմ. Կառավարութիւնը դեռ որոշում մը չէ տուած Աւստրիոյ այն առաջարկութեան թէ Պոսնայի և Հերսէքի կղզման մասին խորհրդակցութեան հիմ մը կազմուի, երկու տէրութեանց միջեւ բարեկամութիւն կատարելու համար։

—Հեռագրական պաշտօնեաներուն համար որոշուած բարենորոգումները նախարարաց Խորհուրդին կողմէ ընդունելի դատուելով Վեհ. Սուլթանին մատուցուեցան։

— Իգսամ կը հերքէ հեռագրական այն լուրը թէ Սերպիոյ արտաքին գործոց նախարարը, Ռուսիոյ արտաքին գործ-

ծոց նախարարին հետ տեսակցած պահուն, պահանջած ըլլայ իրեւ. փոխարինութիւն Սերպիոյ տալ Պոսնիայի ու Հերսէգովինայի եւ Եկնիբազարի մէջեւ. գտնուած 18 քիլոմէթրանոց երկաթգիծ մը։

—Օսմ. հանրային պարտքին Մեծ Լեռան ընկած բաժինը հազար ոսկի է։

—Աթէնքի լրագիրները կ'ըսեն թէ խարտիա, պարչական սէրութիւնց կոչմէ, սասնձնած է Կրետէի ինքնրոյն կարգադրութիւնը եւ թէ այդ կղզին կդման հանանքով Յունաստան 250,000 ոսկի պիտի վճարէ Թուրքիոյ։

— Յունաց Պատրիարքարանին մէջ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ յոյն օրթոտոքս Եկեղեցիին հիմնուելէն ի վեր ուսնեցած առանձնաշնորհումներու մասին տեղեկագիր մը պատրաստելու համար, որ Երեսփ. Ժողովին պիտի ներկայացուի։

— Եղեռնագործ ատեանը, առջի օրը, դատեց Բէօր Ալին ու Իսմայիլ Հագգին, որոնց համար հաստատուեցաւ թէ Օսմ. Տէրութեան հիմնական Ձեւը եղծանելու ձեռնարկած են։ Պատժական Օրէնքին 55երդ յօդուածին տրամադրութեանց համաձայն Բէօր Ալի ու Իսմայիլ Հագգը մահուան դատապարտուեցան։ Առանցքի Բէօր Ալիի համար բժշկական քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ մտային խանգարման ենթակայ չէ։ Վճիռը արձակուած միջոցին ունկնդիրները, որոնք բազմաթիւ էին, ծափահարեցին և «կեցցէ՝ Սահմանադրութիւն, կեցցէ՝ Ազատութիւն» գոչեցին։

—Փոստարան Մինրան էֆ. ու ընկերը Երուանդ էֆ. անցեալ գիշեր երբ Բերայի Զիպա փողոցէն կ'անցնէին, մարդ մը երկու անգամ հրաձէն պարպեց։ Նոյն միջոցին մէկ քանի Ցոյներ, այդ երկու անձերը շրջապատելով, ծեծել ուզեցին և «ԵԹԷ Թուրք ըլլայիք, անպատճառ պիտի սպանուէիք» ըսելով փախան։ Այդ Ցոյներուն հետ կառապան Ցրանսսուա անուն մարդ մը կար։

—Պէշիքթաշի Խաս Ցրունի կիսը պարապ գետինէն մեռած դտնուեցաւ. Բեսիմի էֆ. անուն 25 տարեկան երիտասարդ մը՝ հարբեցողութեան թանին պէտի զոհը։ Կատարուած քննութեամբ հաստատուեցաւ որ մարդասպանն է Շերքէթի Խայրիէի գործակատար Իզզէդ էֆ.ի ադան Բ. Դրան քարտուղարութիւնէն Նիազի։ Սպանելը մեռած էր ձախ ոտքը մխուած գնդակով մը։

—Պարսից դեսպանը ծանոյց Բ. Դրան թէ սուս զինուորներ Պարսկաստանի սահմանագիծը անցնելով Ատրպատական մտած են։ Բուս կառավարութիւնը ծանոյց մեծ տէրութեանց թէ ասար հրամանները իրաւունքները պաշտպանելու համար գրաւած է Ատրպատականը։

—Կ. Պոլսոյ Պարսիկները Անգլիոյ դեսպատանոյնը երթալով խնդրեցին որ Անգլիոյ կառավարութիւնը ազակցի Պարսկաստանի մէջ Սահմանադրութիւնը հաստատելու համար։

—Երէկ, բաղմաթիւ Պարսիկներ, օսմանեան, պարսկական, անգլիական, ֆրանսական ու գերմանական դրօշներով, Բերա գացին և մեծ տէրութեանց դեսպանատուներուն առջեւ երթալով խնդրեցին անոնց միջամտութիւնը Շահին մամ՝ Սահմանադրութիւնը վերահաստատելու համար Պարսկաստանի մէջ։

—Պէյրութէն կը գրեն թէ Լիբանանցիներու պատգամաւորութիւն մը տեղւոյն հիւպատոսներուն յիշատակագիր մը տուած է, ըսելով որ Լիբանանցիները հակառակ են խորհրդարանական ընտրութեանց և բնաւ պիտի չմասնակցին ընտրութեանց, մինչեւ որ տէրութիւնները երաշխաւորութիւն մը չտան Լիբանանի բացառիկ վիճակը ինքնավարութեան մը վերածելու և Խորհրդարանին կողմէ վաւերացուելու մասին։

—Ֆրանսայի Հաշուեփոխութեանց Ատեանին առաջին նախագահ Պ. Լօսան, որ երկրական նախարարութեան խորհրդական կարգուած է, երէկ Կ. Պոլիս ժամանեց իր տիկնոջ և Պ. Վիգդի հետ։

—Պրուսայի մէջ ընտրութիւնները փոթով առաջ կը տարուին։ Պրուսայի առաջին ընարող Նշանակուցան 191 հոգի, որոնց 142ը խրամ, 14ը հայ, 39ը յոյն և մէկը հրեայ. իսկ Երիզորդուլի մէջ՝ 113, որոնց 91ը խրամ, 11ը հայ, 10ը յոյն և մէկը կաթոլիկ։

—Կը լսենք թէ Այնթապէն Օսմ. Խորհրդարանին համար երեսփոխան ընտրուած են Կէպկիզաղաճ Շաքիր էֆ. և Բրոֆ. Զեկոր Պէղճեան։

— Կը լսենք թէ հրդեհի դէմ ապահովագրութեան՝ Նէյչրնէլ Բրովինչիալ Ինշուրէնս Քորփորէյշն Լիմիթիդ Ընկերութեան ընդհանուր տնօրէնի օգնական Պ. Կրէյ Բաքինսըն, որ Ժամանակէ մը ի վեր Կ. Պոլիս կը գտնուէր գործով, ուրբաթ երեկոյեան մեկնած է Եւրոպայի կառախումբով։ Միանգամայն հանդիպեցանք թէ Պ. Բաքինսըն՝ Օսմ. Կայսրութեան մէջ իր Ընկերութեան ներկայացուցչի պաշտօնը յանձնած է Պ. Արշակ Ոնճեանի, Մանաք Ընկերութեան հիմնարկան գործակալը, խիստ ծանօթ տեւական հրապարակին վրայ։

ՄԱՐԻՆՕՆԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ

ԴՈՐԾԱՐԱՆ ԲԱՐԻՔԻՆ ՄԷՋ

Տպագրական և վիմագրական ամէն տեսակ մեքենաներ և մասունքներ կը ծախուին Մարինօնցի գործարանին մէջ, որ մեծ համբաւ մը հանած է։ Այդ հաստատութիւնը ծախու հանած է ձեռքէ ելնած և նոր մեքենաներ, նպաստաւոր պայմաններով։ Տեղեկութեանց համար դիմել միակ ներկայացուցիչներուն՝

ՌՕԷՆԴԱ ԵՂԲԱՐՔ

Պոլիս, Քիւչիւք Ապուս Խան, թիւ 3

Յ. Գ.— Բօէնքա եղբարց առեւտրական Տունը ներկայացուցիչ է նաեւ Բէնէօ հանրածանօթ Տան, որ տպագրական սառեր կը ծուլէ, և Լօրիլլէօ անուն առեւտրական Տան, որուն տպագրական և վիմագրական մեքենաները համբաւաւոր են։

10—10

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ՍԻԼՄԱՔՕՄՐՈՒԲԻ ՄԷՋ

ՕԲԱՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Կիրակի, հոկտ. 12ին Սալմաքօմրուքի մէջ տեղի ունեցաւ Դաշնակցականներու ԺԴ. հրապարակային առնախօսութիւնը։ Թիթօնի կազմնոյն գեղեցիկ պարտէզին մէջ հաւաքուած էր երկսեռ Թաղեցիներու բաւական առուար բազմութիւն, որ եկած էր ունկնդրելու այդ օրուայ առնախօսներ՝ ընկերներ Զարդարեանին, Ս. Բաբայեանին և Թ. Խաչմանեանին։

Ժողովը բացուեցաւ ժամը 8½ին (ը. Թ.)։ 8-9 տարեկան պզտիկ աղջիկ մը, Թաղի վարժարանի աշակերտուհիներէն, զմայլեցուց հանդիսականները, աքանչելի առոգանութեամբ ձոն մը արտասանելով՝ նուիրուած անմահ հայ ուսուցչապետ Անդրանիկի անունին։ Ամենեսնու ուսումնարանի աշակերտուհիներէն և Թաղեցի Դաշնակցական երիտասարդներէն բաղկացեալ խումբը երգեց մէկ երկու ազգային երգեր, որմէ յետոյ բեմ եկաւ ընկեր Թ. Խաչմանեան, որ ճառ մը արտասանեց «Հայ դատաւորու ներկայ վիճակի և հանգամանաղրականներու» մասին։

Թ. Խաչմանեանի՝ առնախօսութեան բովին վրայ խօսեցաւ ընկեր Խորսրդ Բաբայեան, որ հակիրճ բայց շահեկան ճառ մը արտասանեց ժամանակակից Թուրք ուսանող երիտասարդութեան և անոր ուղղութեան մասին։ Ընկեր Բաբայեան ցոյց տուաւ թէ Թուրք ազատական տարբերուն մէջ ուսանող երիտասարդութիւնը կը բանէ պատուաւոր տեղ մը, որովհետեւ անիկա տագնապուած է ժամանակակից ամենասարսափելի մթնոլորտէն, լուսաւոր և առաջադիմական գաղափարներով։ Մոլեռանդութեան, քանդիկոսութեան և մասնաւորապէս Ամենայն Հայոց Կաթուղիկոսութեան դէմ։ Ասոնք ամենայն հոգեկան ուժերով կը պայքարին

1908Ի ԶՄՐԱՆ ԵՒ ԱՇՆԱՆ
ՆՈՐՈՅԹՆԵՐԸ
ՓՆՏՈՒԵՑԷՔ
ՇԹԱՅՆ
ՎԱՃԱՌԱՏԱՆՑ ՄԷՋ
ՂԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

ՇԻՐՔԷԹԸ ԽԱՅՐԻԿԷՆ

Շիրքէթը Խայրիկէնին 18 վէ 20 նօմէրօյու վաթօրլարը իւէ 15 վէ 25 նօմէրօյու վաթօրլար թէքնէսինին պիրմուզայէտ ֆիրուխթ իտիլէնէկի տիւէթլէ իւթիրասընա թալիպ օլանլարին վէ տահա զիյատէ մասիւմաթ ալմադ իսթէյէնլէրին Շիրքէթը մէզքիւրէ իտարէսինէ մուրաճաաթ էյլէմէլերի իւան օլունուր։

2 Թշրին Էվվէլ 1324 8

* * *

Սիւլիյէն 50 Գրչը, վէրմի 150 գրչէ, ասառ 30 վարիկ, եէրլի սկյան պօյա 130 գրչէ, մաքթաբ իսթիւպիսի 4000 քիլօ, արապա տօմը 7

Պալէտաէ մուհարբէր էշհանին միւնազարարը պիլիճրա թալիպլերի էօհտէսինէ գալարդը վէ գարարը գահի մարը հալին 18ճնի Տումա էրմէսի կիւնի իլմա օլունճաղը տիւէթլէ 100աէ 5 թէսպիրի իլէ իմտարնը արզու իսթէյէնլերին եվմը մէզքիւրէ տէյին Շիրքէթը Խայրիկ իտարէսինէ մուրաճաաթ էյլէմէլերի իւան օլունուր։

Միւսիրիկեր

11 Թրչր. Էվվէլ 322

KODAK

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՁԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻՆԵՐ ԵՒ ՆԻՒԹԵՐ
ԳԱՐԱՆԳԷ ԵՂԲԱՐՔ
ՌՈԲԵՐ, ՄՈՆԹ ՓԱՂՈՒՆ, ԹԻՒ 398 ԵՒ 474
Սոյն վաճառատան մէջ կը ծախուին լուսանկարչութեան վերաբերող գործիներ, պիտոյք և դեղեր և էսքիմո անուն համբաւաւոր գործարանին fosmՖեռն ու Ֆիլմերը, որոնք թէ՛ լուսանկարիչներու և թէ ամաթէօրներու համար անհրաժեշտ են։ Գեւառներէն եկած յանձնարարութիւններն ալ փութով կը կատարուին։ 50—28

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ

ՎԻՆԸՐ ՊԱՆՔ - ՖԷՐԱՅՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

Դրամագլուխ 130 միլիոն ֆուռոն, ամբողջովին վճարուած։
Պահեստի գումարներ 38,000,000 ֆուռոնի չափ։

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Վճարումները ոսկեղրամով ըլլալու են։ Օրուան գրուչէն վար վճարում չընդունուիր։

Վինըր Պանք-Ֆերայն այսօր հարիւրին 3½ տակոս կը վճարէ 1000 ոսկիէն վար գումարներու համար, իսկ անկէ աւելի գումարներու համար՝ հարիւրին 3։ Սակայն կրնայ տոկոսին տակը իջեցնել կամ ուելցնել տեղական լրագիրներու միջոցաւ 15 օր առաջ իմաց տալէ յետոյ։

100 ոսկիէն վար գումարները կրնան եւ առնուիլ ամէն տարի։

100 ոսկիէն վեր գումարները կրնան եւ առնուիլ դրաւորպէս ու կանխաւ ըլլալիք աղդարարութենէ մը յետոյ, հետեւեալ կերպով.

3 օր 100- 150 ոսկի գումարի համար
6 » 151- 200 » » »
10 » 201- 500 » » »
15 » 501-1000 » » «
30 » 1001 և անկէ վեր » »

Վինըր Պանք-Ֆերայն իրեն կը վերապահէ պանքան դրամ ունեցողներուն հաշիւը կարգադրել, ուղած տարն վճարելով տեղական պարտնեակած գումարը։

Վինըր Պանք-Ֆերայն խնայուած գումարը պարտնակող տեղակ ալ կը խնդնէ անչափահասի տնտնալ, բայց այդ պարագային, նշանակուած խնամակալը (վէլի կամ վասի) միայն իրաւունք ունի դրամը քաշելու։ 50—19

Խնայողական Սնտուկեն զաս, Վինըր Պանք-Ֆերայն կը դրաղի նաեւ սեղմանաւորական ուրիշ գործառնութիւններով։

ՍԻՆԿԷՐ

ԿԱՑՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ ՀԱՅԹԱՑԹԻՂ

THE SINGER MANUFACTURING Cie.

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ ոնդ, պարզագոյն յինուած ըլլալով, իրենց առկանութեամբ ամենքն գնահատուած են, որ աշխարհիս ամէն կողմը տարածուած են և բոլոր ընտանիքները, դերձակներն ու կոշկակարները լաւ Սինկէրի մեքենայ ունած են գործածելու։ Սինկէր Ընկերութիւնը ցարդ 430է աւելի պատուոյ վկայական և դրամագրամ ստացած է բոլոր ցուցահանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր բազմաթիւ Թուրքիոյ մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուներուն մէջ։

Բերա) 1. Մեծ փողոց, Գոն Մարտէլի դիմաց թիւ 343 և 343 դրիներն։
) 2. » » Գալաթա Սերայի դիմաց։
Կալաթա) 1. Սինկէր խան Թիւնէլի առաջ։
) 2. Բրամմայի կոյտարանին դիմաց։
Պոլիս) 1. Սուլթան Մահմուտ թիւ 2։
) 2. Սուլթան Զէյրէքիր, Բրամմայի կոյտարանին դիմաց թիւ 13։
Սկիւտար Ջաղլը Պոյը, թիւ 120։

Դասերը և ծանրագրութիւնները երի։ Սինկէր Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 343 և 343 դրիներն, Սարգիս պէյ Շիւղ Ցալալի առանը։ 16 5'—12

ՊԱԼՔԱՆ

Առանձնաշնորհեալ ապահովագրական ընկ.

Դրամագլուխ եւ պահեստ ֆր. 9,500,000
Վերապահովագրական դրամագլուխ եւ պահեստ » 142,750,009

ՊԱԼՔԱՆ ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահ կարասի եւայն, Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ գիւղաւոր քաղաքներուն մէջ շատ դիւրամատչելի պայմաններով, իսկ իր միւս երկրորդ տիպը որ ամմրցիւն գիներով և պայմաններով օժտուած է, կը կատարէ խառն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, եւայլն եւայլն։ 50—45

Ընդհանուր գործակալ Թուրիոյ Խ. ՖՐԱՆԿԻԼՕՖ եւ ԸՆԿ
Պոլիս, Անանիասիս խան

ՍԵՐՊԻՈՅ ԿԱՐՄԻՐ-ԽԱՀԻ ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԳՐՈՒԹԵՐԸ

ամենքն ալ 22 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆրանք կ'արժեն. այս յառաջատուական սակը խնայողական դրամագլուխ մը կը ձեւացնէ։ Այդ վճարումն դատ կը բերնան մինչեւ 1981 պարգեւաւոր թիրաժներու մասնակցիլ։ Ցառաջիկայ դիւռաժը տեղի պիտի ունենայ 1908 Հոկտ 1/14ին. մեծ պարգեւն է 200,000 ֆրանք։ Այս պարտամուրհակները, որոնք անվիճելի ապահովութիւն մը կ'ընծայեն, Սերպիոյ ազգային պանքան դրուած 4% սերպական ոսկիներով երաշխաւորուած են։ Անոնց չափաւոր գինը նկատի առնելով, տուկի բարձրանալու հեռանկարը կ'ընծայեն, անսովոր բախտաւորութեան մը հետ մէկտեղ, չնորհիւ կարեւոր պարգեւներով թիրամներու արագ յաջողութեան։

Սերպիոյ Կարմիր-Խաչի պարգեւաւոր պարտամուրհակները կարելի է գնել ՎԻՆԸՐ ՊԱՆՔ ՖԷՐԱՅՆԷ և ՏԻՈՇԱՆ ՕՐԻՆԹ ՊԱՆՔԻ Բերայի ու Պոլսոյ գործակատարութիւններէն։ 25—12

COMPAGNIE ROSSIA D'ASSURANCES

ՌՕՍԻԱ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ 1881Ի ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ, Բեռերապուկ

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կը կատարէ ընդդէմ հրդեհի, ամէն տեսակ արիւծներու, նաւաբեկութեան պատահարներու, երկաթուղիի ու յոգնանաւի մէջ, ապրանքներու փոխադրութեան ու ցուցափեղկի ապակիներու խորտակուելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած 10,666,666 ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար » 162,600,000 »
Ապահովագրեալներուն վճարուած գումար » 460,946,000 »
1906 տարուան մէջ գանձուած ապահովագրին ու տակս » 75,130,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել
Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ագարեան խան Վոյվոտա Ղալաթիա։
Պոլսոյ գործակալութեան, Տիւրիզեանէ խան Այզիր Էֆէնտի ճաւտէսի, թիւ 26։
Ցնօրէն, Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին՝ Ա. ՀԻՒՐՄԻԶ 11 50—1

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻԿ
BANQUE DE SALONIQUE

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 10,000,000 Ֆր.
ՎՃՍՐ. ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8 Մարս 1906ին 8,000,000 Ֆր.
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8 Մարս 1906ին 3,700,000 Ֆր.
ԿԵԴՐՈՆՆ Է ՍԵԼԱՆԻԿ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ՝ Սպիտակաղիրեա, Դամասկոս, Դամասկոս, Խ. Պոլիս (Ղալաթիա և Գալաթա), Մանասարբ, Սկիւպ եւ Իզմիր։

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻԿ խնամով կը կատարէ Կ. Պոլսոյ, Եւրոպական Թուրքիոյ եւ Ասիոյ և Եգիպտոսի հրապարակներուն, ինչպէս նաև միւս օտար քաղաքներուն վրայ քաշուած փոխանակագիրներ։ Չէքերու հաշիւներ կը բանայ։ Արժէթուղթերու վրայ փոխառութիւններ կ'ընէ։ Սակարանական հրամաններ կը կատարէ հերապական բոլոր հրապարակներուն վրայ։ Չէքեր ու վարկագիրներ կը հանէ Թուրքիոյ և արտասահմանի բոլոր քաղաքներուն վրայ։ Աւանդներ կ'ընդունի ի տես վճարելի և 3, 6, 9, 12 ամսուան որոշ պայմանամերով։ Վերջապէս սեղմանաւորական ամէն գործառութիւններ կը կատարէ լաւագոյն պայմաններով։ Պանքը Սալոնիկ փոքր վճարումներու համար ալ Ինայողական Մասուն մը ունի, շատ նպաստաւոր պայմաններով։ 50—30

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ՝ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ
1892 Օգոստ. 2/14 եւ 1320 Ամիսեր 20 թուականի Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նալլը խան, Հէզարէն փողոց, թիւ 14, Քօռքէրթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սատօք, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահճէ Գարու թիւ 10.
Պոլիս, Ապոտ պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլէր փողոց.
Պոլիս, Պ. Ս. Այմէլօղլու, Լոմն-Էօնիս, Պահչէ Գարու Իզմիր փողոց.
Գալատիւղ, Ալիքսանդր Անտոնթասիտիս չուկայի հրապարակ.
Գալատիւղ, Մ. Ա. Անդրիա, Մօտա ճաստէսի.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէօյինքտէրէ ճաստէսի, թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Ըէսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անիէլիտէս, կայարանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանօ, Քէչէճեան էֆ.։

17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ԱՆԱՏՈԼԻԻ ՕՍՄ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երթեւեկութիւն կառախումբերու 1908 սեպտեմբեր 14 (Ն. Տ.) երկուշաբթի օրեն սկսեալ

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԴՈՆԻԱ

ԵՐԹ Գալր. 223 Խառն Դա.		ԴԱՐՁ Գալր. 224 Խառն Իրկ.
Ժ. Վ.	ԿԱՅԱՐԱՆ	Ժ. Վ.
12 —	մկն. Էսկի-Շէհիր	ժմն. 3 —
12 42	» Կէօքսէէ Քրսրք	մկն. 2 20
1 39	» Սապանճը Դուման	» 1 38
2 33	» Սլաեուռա	» 12 42
3 14	» Զէքիրլէր	» 11 53
4 11	» Տէօյէր	» 11 05
4 40	» Իհսանիյէ	» 10 20
5 04	» Համամ	» 9 53
5 14	» Կազլիկէօլ համամ	» 9 44
5 41	ժմն. Ամ. Գարա Հիսար	մկն. 9 13
6 01	մկն. Ամ. Գարա Հիսար	ժմն. 8 53
6 41	» Պէօյիւք Զօյանլար	» 8 20
7 36	» Զայ	» 7 33
8 21	» Իսհագլու	» 6 40
8 45	» Եսասիան	» 6 15
9 16	» Ագ չէհիր	» 5 53
9 48	» Ազարի քէօյ	» 5 13
10 30	» Զավուշլը քէօյ	» 4 35
11 08	» Իլկին	» 4 03
11 55	» Գասրն-Խանը	» 3 09
12 50	» Սէրայ-Ինի	» 2 27
1 22	» Մէկլան	» 1 47
2 22	» Բունար-Պաշը	» 12 42
3 —	ժմն. Գոնիա Իրիկ.	մկն. 12 — Առտ.

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԷՆԿԻՒՐԻ

ԵՐԹ Գալր. 122 Խառն Առ.		ԴԱՐՁ Գալր. 121 Խառն Իրկ.
Ժ. Վ.	ԿԱՅԱՐԱՆ	Ժ. Վ.
1 —	մկն. Էսկի Շէհիր	ժմն. 11 —
1 44	» Ագ Բունար	մկն. 10 18
2 24	» Ալբիւ Քէօյ	» 9 46
3 4	» Գէյլիք Ակսուր	» 8 58
4 9	» Սարիքէօյ	» 8 1
4 58	» Պիչէր	» 7 4
5 35	» Սասիլէր	» 6 27
6 9	» Գէյլիք Քէօփրիւ	» 6 —
7 3	» Բօլաթլի	» 5 16
8 21	» Մալի Քէօյ	» 3 49
9 15	» Սէյտան Քէօյ	» 2 47
10 —	ժմն Էնկիւրիւ Իրիկ.	մկն. 2 — Առտ.

ՀԱՄԻՏԻԼ - ԱՏԱԲԱԶԱՐ

ԵՐԹ Գալր. 424 Խառն Իրկ.		ԴԱՐՁ Գալր. 421 Խառն Առ.
Ժ. Վ.	ԿԱՅԱՐԱՆ	Ժ. Վ.
7 15	մկն. Համիտիէ	ժմն. 5 03
7 33	ժմն. Աւտա-Բազար	մկն. 4 45

ԱԼԱՇԵՒԻՐ - ՔԻՕԹԱՀԻԱ

ԵՐԹ	Կր. 322 Խր. Առ.	324 Խր. Իր.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Ալաշեհիր մկն.	2 35	12 45
Քէօթահիա ժմն.	2 55	1 05
ԴԱՐՁ	Կր. 321 Խր. Առ.	323 Խր. Իր.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Քիւթահիա մկն.	2 —	12 05
Ալաշեհիր ժմն.	1 40	11 45

ՀԱՑՏԱՐ ՓԱՇԱ — ԷՍԿԻՇԷՀԻՐ

ԵՐԹ Կառ. Թ. 44 Խառ.	Թ. 46 Խառ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		Կառ. Թ. 41 Խառ.	Թ. 43 Խառ.	ԴԱՐՁ
Ժ. Վ.	Ժ. Վ.				Ժ. Վ.	Ժ. Վ.	
առ. 12 32	իր. 7 45	մկն.	Քարաքէօյ Կամարլը	ժմն.	4 44	առ. 11 55	իր.
12 52	8 05	ժմն.	Հայատար Փաշա	մկն.	4 24	11 15	
1 22	8 15	մկն.	» »	ժմն.	4 12	10 54	
2 37	9 29	ժմն.	Բէյնիք	մկն.	2 58	9 50	
2 45	9 40	մկն.	»	ժմն.	2 44	9 39	
3 06	10 01	»	Թուզլա	մկն.	2 24	9 17	
3 28	10 24	»	Կէյկէզ	»	2 02	8 55	
3 05	10 48	»	Տիլ Իսգէլէսի	»	1 33	8 26	
4 —	10 58	»	Թավշանտիլ	»	1 19	8 16	
4 16	11 17	»	Հէրեքէ	»	1 08	8 06	
4 37	11 39	»	Եարբմնա	»	12 41	7 42	
4 49	11 51	»	Թիւթիւն Զիֆթլիք	»	12 29	7 30	
4 59	12 02	»	Տէրինէ	»	12 18	7 21	
5 13	12 18	ժմն.	Իզմիր	մկն.	12 —	7 06	
5 38		մկն.	»	ժմն.		6 41	
6 11		»	Պէօյիւք Տէրպէնտ	մկն.		6 10	
6 39		»	Սարանմա	»		5 41	
7 03		»	Համիտիէ	»		5 25	
7 44		»	Կէյվէ	»		4 32	
8 04		»	Ագ Հիսար	»		4 10	
8 33		»	Մէքէնէ	»		3 45	
8 57		»	Լէվքէ	»		3 13	
9 32		»	Վէզիր խան	»		2 38	
10 12		ժմն.	Գիլէէրկ	մկն.		2 02	
10 24		մկն.	»	ժմն.		1 50	
11 32		»	Քարաքէօյ	մկն.		1 —	
12 13		»	Գօզլեիւք	»		12 24	
12 59		»	Ին Իսնիւ	»		11 48	
1 29		»	Զուքուր Հիսար	»		11 16	
իր. 2 07		ժմն.	Էսկի Շէհիր	»		10 40	առ.

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Ընդմէջ Հալի, Կ. Պոլսոյ եւ Օսեսայի

Նաւեր	Թոն	Անուններ	Թոն	Անուններ	Թոն	Անուններ	Թոն	Անուններ	Թոն
Ալպաճէ	1069	Տիրա	4311	Հիքազլիգ	1531	Մարբելլա	3709	Սարֆա	1119
Ալէքթ	3807	Տամինա	938	Հիսարտա	3720	Միքտաս	3557	Տէրբա	1735
Անանէլ	1541	Տուրա	2583	Հարտիէ	1600	Մալ	1057	Սիլվիա	119
Աֆիքտաշ	2977	Ցրտաշ	1713	Հանմպէկ	595	Մանդելիա		Սուրբ	1203
Գասոնա	1822	Տիմամա	501	Իսպէ	2354	Մանչիլա	3419	Թասոս	1323
Գարսաֆա	1284	Էպեր	3868	Իսանա	5540	Նէգրա	1933	Թ. Ուիլսոն	1546
Գէֆիզլը	4481	Լիսաքաս	1520	Ձիրնա	1080	Սարա	4100	Թաքէ	3327
Գէյրա	1371	Էրտաքա	1847	Գէլէս	1053	Ռեմիտաքիս	4086	Թալեա	1470
Դարէրա	1287	Ֆիրա	954	Գալլիպոլ	2807	Օրլանտա	1535	Օւրֆիս	242
Դարէս	1244	Ֆիրնանա	1833	Գոնիա	1700	Թալերմ	1637	Վասաֆ	1914
Դարգ	1094	Ֆիլամինգ	849	Լէս	1053	Բալտ	510	Վոլտ	1289
Զիքտաշ	2779	Ֆրանսիսքա	1582	Լեբանիա	2272	Բրեալա	3329	Վիլիաֆրանկ	2391
Սամէրա	1881	Կարլիէ	3060	Լիվերնա	1648	Բրինտիզ	1558	Եէա	1350
Գուլբրանտա	1285	Նիկոնա	1148	Լոչնեցա	3191	Բոլոնա	1613	Ջեր	1200
Գանիա	2906	Գոզ	1011	Մալտա	724	Բոսէա	1789	Քարտ	
Դարտա	895	Հրատա	1895	Մարտինիկ	1973	Բոգազքեա	136	Մարսել	

Ընդհանուր վճարագրով Հալէն հոս եկած են.
Քօնկզօ չոգենաւը, նաւապետ Պարմիրը։
Ընդհանուր վճարագրով Հալէն հոս կը սպասուին.
Թոռիս չոգենաւը, նաւապետ Ֆարն, նոյ. 1ին։ Քէսսիկնէ և Օտեսա։
Դիմել Գործակալներուն՝ Ֆ. ՀԻԼՏ ԷՆԵՐԻՋՕՏ
Թիւ 23—24, Քիւլիւք Մէհէմէտ խան, Ղալաթիա 10 50—15

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ ՑՈՑՑ ՏՈՒԱԻ ԹԻ

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ

Իսկական կատարեալ սնունդ մը կը կազմէ. բժիշկներուն եւ մայրերուն միաձայն վճռին համաձայն

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ

Թանկագին սնունդ մը է տղոց եւ տկարակազմներու համար։
50 - 36

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՄԱՐԻՆԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ն. ԲԱՖԷ ՍՈՒՆԿ.

Ա. կարգ Բարիզի համար 200 ֆր.
» » Մարսիլիոյ » 160 »
Բ. » Բարիզի » 150 »
» » Մարսիլիոյ » 120 »
Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիէրի ճամբով)։
Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Թոփխանէ, քարափին վրայ։
15 50—29 Թ. ՌԸՊՈՒԼ

ՄՕՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող
օդգենաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Սեդի	Նայդօգրիս
Միքնիս	Էմէյսիս
Բաֆսիս	Պուլգարիս
Թէյպր	Մտերիս
Նարպօն	Ֆայիկի
Նավարէն	Ֆարու
	Թիպս

Առաջին դարձի ճանապարհը լաւ հանգրաւուած են, հետեւաբար մեքենաները ընդարձակ սենեակներ ունին, նիւթապատանաւ թեամբ կը լուսաւորուին եւ կին ճամբորդներու համար տեղուկի ունին։

Երկրորդ դարձի ճանապարհն ալ ամենափափկ թեամբ ճամբորդներ կ'առնէ բայց տեղուկի չունին։ ուղեկիր

Կ. Պոլսոյ Լիվերպուլ Ա. դարձի գին է 15
» » Բ. » » » 11

Կը խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեան կամ Ղալաթիոյ մաքսատունը հանելու համար՝ իրենց հրահանգները առնելու համար՝ իրենց հրահանգները առնելու ուշադրութիւն ժամանակին Չն ժամ առալ։

Ամերիկայի եւ Սուրատի նաւահանգիստները առնելու համար ապրանքներ կ'ընդունուին։

Դիմել առ Ֆ. Վ. ՈՒԻԹՈՒ եւ Ընկ.
Գործակալք
Ուիթալ խան, Գալաթա գրաս., Գալիս ՃԷՖԹ ՄԵՍ Ընկ.
60—27 51 Ֆէմա Սարիդ, Լիվերպուլ.

Cie RUSSE

Navigation à Vapeur et de Commerce

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթական երթեւեկութիւններ
Հոկտեմբեր

Դշ. 8/21 Խէրսոն, Սիմֆերոպոլ, Սուխում, Օչամչիրա, Կիրասան, Տրապիզոն, Ռիզէ և Պաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին։
Դշ. 8/21 Օտեսա. իրիկուան ժամը 4ին։
Նշ. 9/22 Իզմիր, Գիրէսուն և Սամսունի. ժամը 10ին։
Նշ. 9/22 Օտեսա. ժամը 4ին։
Ուր. 10/23 Սեվաստոպոլ. ժամը 10ին։
Շբ. 11/24 Օտեսա. ժամը 10ին։
Շբ. 11/24 Տարանէլ, Միթիլին, Իզմիր, Գիրէս, Հառուտ Մէրքէն, Իսքէնտերուն, Թրիպոլի, Գէրաք, Հայֆա, Եաֆա, Բեռ Մարա և Աղէքսանդրիա. ժամ 4
50 32

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՒՆ

ժամանակացոյց կոխմբ.երու հրկեան.
1908 սեպտեմբեր 14 (Ն. Տ.) Բշ. օրէն սկսեալ

ԳՈՆԻԱ — ԷՐԷՃԼԻ — ՊՈՒԼԿՈՒՐԼՈՒԻ ԳԻԾ

ԵՐԹ Կայարան		Կոխմբ. 622 Ապր. եւ ճմբ. Առտ.
Գոնիա	մկն.	12 30
Գուլին խան		1 01
Զուլբա		1 45
Աբբէգ էօրէն		2 13
Մանասաուն		2 42
Գարաման	ժմն.	3 13
	մկն.	3 28
Սիրօվա		3 54
Այրանը-Տէրպէնտ		4 44
Ալանա		5 20
Էրէյլի	ժմն.	5 45
	մկն.	6 05
Գուլկուրլու Իրիկուն	ժմն.	6 20

ԴԱՐՁ Կայարան		Կոխմբ. 621 Ապր. եւ ճմբ. Իրիկուն
Գուլկուրլու	մկն.	6 35
Էրէյլի	ժմն.	6 53
	մկն.	8 50
Ալանա		9 17
Այրանճա-Տէրպէնտ		10 01
Սիրօվա		10 43
Գարաման	ժմն.	11 07
	մկն.	11 22
Մանասաուն		11 55
Աբբէգ էօրէն		12 24
Զուլին		1 —
Գուլին խան		1 36
Գոնիա Իրիկուն	ժմն.	2 05

50—26

Առօնգաստր ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՃԱՃԵԱՆ